

Vpl. Pyhäjärvi

Perjantai 22.1.2021

Pyhäjärveläisyyden vaali - Karjalan puolustaja

N:o 1 • 66. vuosikerta Irtonumero 3 €

KUVA MUSEOVIRASTO/HISTORIALLINEN KUVAKOKOELMA/KARJALAN LIITON KOKOELMA

Nuotantäijä Pyhäjärven jäällä 1920- tai 30-luvulla. Nuotta-artteihin kuului nuotankäyttäjää eli isäntä ja 12 nuottamiestä.

Kel ei olt nuottoa, sil ei olt rahhoakoa! Talvikalastusta Pyhäjärvellä

Tea Itkonen

Talvinuotan eli ison nuotan veto oli tärkein kalastuksen nuoto Pyhäjärvellä. Vedet olivat kalaisia, niin pitäjän järvet kuin Laatokkakin.

Talvinuottaa varten muodostettiin yhtiöitä eli nuotta-artteita. Nuotan vetoon tarvittiin tusina miehiä ja neljä hevosta sekä hyvä nuotankäyttäjää, joka johti työtä. V. Kaasalaisen mukaan hyvä nuotankäyttäjää eli isäntä oli kokenut nuottamies ja tunsu järvensä joka syvänteeseen. Hänen tuli olla hyvämuistinen ja omata myös liikemiehen kykyjä. Hänhen teki kaupat saaliista ja jakoi palkkiot nuottamiehilleen.

Juho Hinkkasen kertoman mukaan nuottamiehillä oli kuusi eri tehtävää, joissa kussakin kaksi miestä: vanhemmat ja nuoremmat verkko-miehet, salkomiehet, polvihäret, tuuruomiehet ja aputuuruomiehet.

Verkkomiehet olivat kalastajia iäkkäämmästä ja

samalla kokoneemmasta päästä. Työt kuitenkin kiersivät siten, että jokainen joutui ikaikaisessa järjestyksessä vuorollaan tekemään kaikkia töitä. Tällä keinoin kehittyi taitavia nuottamiehiä.

Nuotalla oli korkeutta 18-25 metriä ja pituutta 160-200 metriä. Isoja nuotta saattoi olla järvensä viidestä seitsemään ja päivän mittaan ehdittiin kullakin kokea kolmesta viiteen apajaa.

Kaloja riitti kaikille

Saaliit vaihtelivat päivittäin, mutta joskus harvemmin jäätin kokonaan saaliitta. Hyvä isäntä punnittiin myös silloin, sillä hänen henkinen vahvuutensa näkyi siinä, miten hän kannusti nuottamiehiä uusiin yrityksiin. Joskus nuotta pantiin jälle kylmätetyille puille jok-sikin aikaa lepäämään ja tilaisuuden tullen jatkettiin vetoa. Pyhäjärven nuotta-artteli koettiin riitti saalista niin, että toisinaan myös Yläjärven apajissa kalaonneaan.

Pyhä-, Kiima- ja Ylä-

järvenssä oli *Impi Viikan* Vpl. Pyhäjärvi -kirjan mukaan kaikkiaan ainakin 85 paikassa ja useissa niissä oli 2-3 tai useampikiin apaja.. Vanhoilla nuotankäyttäjillä ja nuottamiehillä apajat olivat hyvin muistissa ja tieto niistä peritty jo useamman sukupolven takaa.

Nuoremmat merkittivät paikat tarkoin ylös muistikirjoihinsa. Kunkin apajan kohdalla oli tärkeää määritellä linja kahteen suuntaan ja kumpikin kahteen pisteeseen, niin linjojen risteyksestä löytyi tarkka paikka. Maamerkkejä olivat tietyt puut, kuten Ojaniemen ja Tölkön petäjät, Hinkkasen näre, kivet tai rakennus, palvelivat nekin suunnan ottoa. Merimerkeistä tuttua asiaa myös merenkulkijalle. Nuottamiehet pistivät tarkasti muistiin myös paikat, joissa nuotta tarttui pohjaan ja kiviin. Taitavimmat nuotankäyttäjät osasivat ohjata nuottaa pitskaaskin tarkkuudella.

Keisarinvallan aikaan hampusta kudotuilla nuottilla pyydetessä kurvi eli kuore oli arvokas kala.

Sitä vietiin päivittäin Pietarin herkkupöytiin. Hopeanhohtoinen pieni läpikuultava kala maistui kuhalle ja siitä saatava hinta oli hyvä.

Kun nuotat alettiin valmistaa pumpulilangasta vaihtui saalis muikkuun ja ahvoneen, joita vedettiin 20-40-luvuilla. Nuottaan osui toki myös muuta kalaa, joista kuuluisin kalansaalis on ollut Yläjärvenstä Hanskin apajalta 1917 yhdellä kerralla vedetty 12 600 kiloa lahnoja. Kaloista tehtiin 24 hevoskuormaa, joista 18 meni Pietariin. Kalat myi liikemies *Matti Inkinen*.

Samasta järvenstä vedettiin huhtikuussa.1929 yhdestä apajasta 8 000 kilon saalis, jossa oli joukossa nelikiloisiakin lahnoja. Kun lahna sai kahdeksan markkaa kilolta, tarkoitti se 150 000 markkan (noin 45 000 vuoden 2014 euroa) tienestimahdollisuutta. Saaliista uutisoitiin valtakunnan lehdistössä näyttävästi.

Kiimajärvenstä on saatu yhdeltä apajalta 4 000 kilon saalis ja Pyhäjärvenstä suurin kertaveto on

Salitsanrannan nuotakunnan 2 000 kilon lahnaalis Lonnan apajasta. Kalamies *Aleksi Pihlaskarin* arvio Vpl. Pyhäjärvi -kirjassa esittää talvinuotan parhaimpien aikojen tuotoksi jopa noin 80 000 markkaa (25 000 vuoden 2014 euroa) nuottaa kohden, mutta se saattoi jäädä joiakin talvina alle neljännekseen tästä.

Matikkaa pyydettiin järvenstä ja sitä vietiin aikanaan Pietariinkin. Mateen pyyntiä käsiteltiin vuosi sitten lehdesämme.

Syvänveden alueella pyydettiin Pyhäjärvenssä talvella siikaa ja kuhaa 3-4,5 metrin korkuisilla verkoilla. Verkoja laskettiin 150-250 kappaletta olosuhteista riippuen. Kalastajia riitti joka välineeseen, sillä myös koukut ja vavat olivat käytössä. *Impi Viika* mainitsee onkimiehistä vanhan Taavitsaisen sekä suutari Päiväläisen, jonka paras talven saalis oli 586 kiloa, päiväsaalis 46 kiloa ja kolmen päivän saalis 97 kiloa. Hän oli vetänyt avannosta ylös myös 12 kiloa painavan hauen.

jatkuu sivulla 3

Talviset terveiset Viipurin läänin Pyhäjärveltä lähettää Antti Musakka!

Pyhäjärven jääkäri-viisikosta kertova sarja alkaa. Kuvassa K. L. Oesch.

Pyhäjärven seurakunnan ensimmäinen, Tukholmassa valettu kello kutsui pyhäjärveläisiä kirkkoon jo 1600-luvulla.

Karjalainen identiteetti

on Karjalan Liiton tämän vuoden teema. Oletko evakon toisen, kolmannen tai neljännen polven jälkeläinen? Toivon ajatuksiasi, miten sinä tunnistat ja koet karjalaista identiteettiäsi. toimitus@vplpyhajarvi.fi

3

4

9

Pääkirjoitus

Koronarokotetta ja talvea odotellessa

□ **Esa Mäkinen**
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallituksen varajäsen

KORONAN VUOKSI poikkeuksellinen ja vaikea vuosi on takana. Onneksi vuodenvaihteessa rokotukset pandemian kukistamiseksi on vähitellen päästy aloittamaan. Terveystieteiden arvion mukaan ensi kesään mennessä puolet suomalaisista on rokotettu. Toivottavasti tämä riittää siihen, että rajoituksista voidaan luopua eikä ensi kesän tapahtumia peruta, ja että myös matkustaminen vapautuu. Omalta osaltani, tämän varmistamiseksi, aion ottaa rokotteen, kun sitä minulle tarjotaan.

KARJALAN LIITON ja se jäsenyhteisöjen toiminnan kulmakiviä ovat aina olleet erilaiset tapahtumat, isoista juhlista ja kulttuuritapahtumista pienempiin jäsenyhteisöjen tarinailtoihin ja retkiin. Ja ne ovat varmasti sitä myös jatkossa, sillä karjalaiset jos ketkä haluavat päästä jakamaan kokemuksiaan, haastamaan ja tapaamaan toisiaan säännöllisesti. Karjalaisuuden ja karjalaisen kulttuurin edistämiseksi sekä tiedon siirtämisessä tuleville sukupolville tarvitaan kuitenkin jatkossa myös digitaalisuuden ja somekanavien hyödyntämistä. Tälle kehitykselle poikkeusolot laittoivat vauhtia ja pakottivat rohkeasti kokeilemaan uusia toimintatapoja, joissa usein myös onnistuttiin. Etäyhteydellä toteutettiin monet Teams-kokoukset, videoidut konsertit ja striimatut suorat lähetykset. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon Karjalainen tunti Facebook Livessä, jossa suorassa lähetyksessä osallistujat pääsevät kommentoimaan ja esittämään kysymyksiä Karjalan Liiton johtohenkilöille ajankohtaisista asioista kerran kuussa. Koronasta huolimatta saatiin toteutettua myös Vpl. Pyhäjärvi-aineisto Topoteekkiin, josta on Kirsti Naskalin juttu tässä lehdessä.

VUODEN VAIHTEESSA toinen odotuksen aiheeni oli talvi. Talvet ovat viime vuosina jatkuvasti lyhentyneet niin, että edes pilkkimiehen kestäviä jäitä ei näillä leveysasteilla tahdo tulla ennen joulua. Onpa käynyt niinkin, että jäälle on päässyt vasta uuden vuoden jälkeen. Paljosta ei puuttunut tänäkään vuonna. Lyhyt pakkasjakso jäädytti kuitenkin Sastamalan seudun pienet metsäjärvet niin, että pilkkijät pääsivät aloittamaan mieliharrastuksensa jo viikkoa ennen joulua. Tätä riemua ei kuitenkaan kauan kestänyt, kun sää taas lämpeni ja vesiseiteiden myötä jäät ohenivat liiksi tai sulivat kokonaan.

TÄSTÄ ON TULLUT ikään kuin uusi normaali, että ensijäille pääsee samana talvena moneen kertaan. Onhan se tietysti mielessä mukavaa, sillä ensimmäisillä syysjäillä liikkumisessa ja kalastamisessa on aivan erityinen hohtonsa. Luonnossa on vielä menneen kesän ja syksyn leima, jota edes vasta satanut uusi lumi ei pysty peittämään. Maastossa ja jäällä on helppo liikkua. Jää on tummaa ohutta ja läpinäkyvää. Vesi on jään alla tyyntä ja kylmän kirkasta. Matalassa jään läpi voi nähdä järven pohjan, ja jos onni suosii, niin myös kaloja. Alkupalven päivät ovat lyhyitä ja hämääriä, mutta jäällä ollessa tätä ei aina edes huomaa, eikä se ainkaan masenna. Päin vastoin, pilvisinäkin päivinä taivaalta hohtaa ainasen verran valoa, että siinä on mukana lupaus keväästä, joka vääjäämättä pikku hiljaa lähestyy pitenevine kirkkaine päivineen.

Alkupalvesta metsäjärville on aivan hiljaista, kun muuttolinut ovat lähteneet. Ei kuulu kuin tuulen suhinaa ja jäällä liikkujien ääniä. Toisinaan hiljaisuus rikkoontuu, kun jäätyvät vesistöt saavat talvehtimaan jääneet joutsenparvet liikkeelle etsimään sulia ruokailupaikkoja. Niiden mahtava laulun säestämä yllento on vaikuttava näky ja arvokas kokemus, jota pilkkijä voi muistella, jos muuta saalista ei sattuisi sillä kertaa tulemaankaan. Luontokokemuksesta ja luonnossa liikkumisesta on vähitellen tullut kalareissujeni merkittävin asia. Ensijäillä pilkkireissussa houkuttaa kuitenkin varmasti myös se, että kalaa saattaa tällöin saada todella hyvin, kun jäätä ja lunta on vielä vähän. Keskitalven ajaksi moni pikkujärvi puolestaan hiljenee, kunnes kalat taas aktivoituvat kevättä kohti mentäessä.

Hyvää toiminnallista vuotta ja kireitä siimoja!

"Rautu takaisin vaikka pienoismalli kerrallaan"

Toivo Valkonen teki Jaakko Toitturin kanssa upean pienoismallin Raudun asemasta. Raudussa oli aikoinaan Suomen kolmanneksi suurin rautatieasema.

Raudun asemasta syntyi komea pienoismalli

□ **Markku Vauhkonen**
Rautulainen

Raudussa oli Suomen suurimpiin kuulunut asemarakennus, jonka syntytistoria on varsin mutkikas; se syntyi kahdesti ja tuhouttiin kahdesti.

Jo ennen valmistumista asema särkyi pahoin, lähes maan tasalle ja kuitenkin rakennettiin alkuperäiseen kokoonsa. Aseman elinaika oli lyhyt, vain 1917-1944 ja lopullinen kuolema tuli sodan aikana.

Nyt Raudun asema on herätetty jälleen henkiin kaikessa loistossaan. Raudun aseman pienoismalli sisältää valtavasti yksityiskohtia, pikkutarkasti aitojen piirustusten mukaisesti rakennettuna. Lappeenrantalaiset **Jaakko Toitturi** ja **Toivo Valkonen** käyttivät satoja tunteja aseman rakentamiseen.

Aseman synty

Raudun asemaa alettiin rakentaa 1917 ja lähes valmis rakennus tuhoutui valkoisten hyökätessä 5.4.1918 punaisten asemia vastaan raudun taistelun loppu-

rynnäköissä. Sodan laannuttua asema rakennettiin kuitenkin alkuperäisten suunnitelmien mukaiseen kokoonsa ja asema vihittiin käyttöön jo 15.11.1919. Samana päivänä vihittiin myös Hiitola-Rautu rata. Radan piti jatkua aina Pietariin saakka, mutta kiskot purettiin uuden rajan kohdalla pois, eikä rajaliikenne koskaan alkanut.

Rautuun valmistui Suomen kolmanneksi suurin asema. Aseman alue oli hyvin tärkeä rautulaisille ja myös alkuun Inkerin pakolaisille, jotka joutuivat pakenemaan sotaa vielä 1920 luvulle saakka. Pakolaisia oli Raudussa tuhansia, joista suurin osa asui asemalle tehdyissä suurissa taloissa, joiden alkuperäinen tarkoitus oli majoittaa rautatieläisiä. Asemalla oli tuolloin sairaala, pesulat, leipomot, sauna ja koulu.

Raudun aseman liikenteeseen matkustajaliikenne toi osansa mutta tavaraliikennettä oli väliin kovastikin, kun metsää kaadettiin ja tukkeja lastattiin. Useat sahat toimivat Raudussa ja laittoivat tuotteitaan junissa maailmalle. Kokonaisia vaunukuljetuksia porsaita lähti viikoittain sisämaahan.

Aseman tuho

Talvisodan alettua asema räjäytettiin ja se tuhoutui tuolloin lähes täysin, vain eteläpään matalampi osa jäi pystyyn. Venäläisten joukkojen tulutta Rautuun, rata rakennettiin kierreesti Raasulissa ja sotakalustoa tuotiin aina Rautuun saakka. Edemmäs ei juuri päässyt, koska Kiviniemessä oli rintama ja siellä siltä räjäytetty. Asema purettiin 1944 jälkeen kokonaan pois ja Neuvostoliitto sai Sosnovoon uuden aseman rakennettua vasta 1958, joka edelleen on käytössä.

Pienoismalli

Raudun aseman pienoismalli syntyi usean muun rautulaisen pienoismallin jälkeen. Raudusta on pienoismalleina kaksi kirkkoa, tsasouna ja kivinen muistomerkki nähneet päivän valon samojen tekijöiden aherruksena. Aseman teko alkoi syyskuussa 2019. Piirustuksista tehtiin 1/1 malli ja niiden avulla alettiin kova työ ja aseman osien valmistus. Osia koottiin yhteen ja purettiin, lisättiin yksityiskohtia ja tehtiin valmiimmaksi.

vpl. Pyhäjärvi

www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio

Seuraava lehden numero 2 ilmestyy helmikuussa.
Aineisto toimitukseen viimeistään 6.2. mennessä.

 facebook.com/
Vpl-Pyhäjärvi-lehti

Julkaisija:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö sr

Päätoimittaja:

Tea Itkonen
Vaskenvalajankatu 33
06100 Porvoo
puh. 040 557 4223
toimitus@vplpyhajarvi.fi

Toimitusneuvosto:

Pertti Hakanen
Mauri Hauhia
Tuomo Hinkkanen
Tea Itkonen
Tarja Kopalainen
Kirsti Naskali
Esko Pulakka

Ilmoitushinnat:

Kuolinilmoitukset
0,70 € / ppm
Muut ilmoitukset
0,80 € / ppm
pienin ilmoitus 20 € / ppm
Hintoihin lisätään alv 24 %

Tilaushinta:

Vuosikerta 35 €
kesto- ja vuositilalus
kotimaahan,
ulkomaille, lahjaksi
irtonumero 3 €

Tilaukset, jakeluhäiriöt ja osoitteenmuutokset:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
asiamies Kirsti Naskali
Miharintie 312, 37200 Siuro
puh. 040 719 2692 tai
saatio@vplpyhajarvi.fi

Sivunvalmistus:

Artea, Porvoo
Painopaikka:
Botnia-Print Oy, Kokkola

Toimituksella on oikeus
lyhentää ja muokata
lehteen lähetettyä
aineistoa.

RAUDUN ASEMA

- Pääsuunnittelija arkkitehti Thure Hellström
- Asema muistutti samalla aikakaudella rakennettuja Koiviston ja Hämeenlinnan asemarakennuksia.
- Kellari ja kaksikerrosta
- Tiilirakennus, pintamateriaali rapattu.
- pituus 84,6 m, leveys 18,5 m ja korkeus 17,5 m
- Rakentaminen alkoi 1917 ja asema vaurioitui pahoin 1918
- Aseman alueelle rakennettiin myös useita suuria asuinrakennuksia
- Asema sekä Hiitola-Rautu rata vihittiin käyttöön 15.11.1919
- Toisen kerran asema tuhoutui talvisodan alussa suomalaisen räjäyttämänä
- Jatkosodan aikaan liikenne saatiin alkamaan vasta 1944
- Venäläiset purkivat aseman sodan jälkeen.

Lopullinen kokoaminen tehtiin vasta sitten, kun kaikki osat oli saatu lopulliseen muotoon ja malliin. Jaakko Toitturi ja Toivo Valkonen ahersivat kolmena päivänä viikossa aloittaen iltpäivällä ja ennen iltaseitsemää oli päivä täysi pikkutarkkaa työtä. Aseman parissa Toivo kertoi tunteja tulleen noin 800, joista Jaakko teki suuremman osan. Työtilat ovat Jaakon kotona.

Valmistunut työ on upea. Kuva kertokoon aseman nykyisestä loistosta.

Pituutta yli metri, korkeutta noin 40 cm. Väri seinissä vaalea, koska alkuperäinen asema oli pinnaalta rapattu. Mustakattainen rakennus, sisällä valot, jotka heijastuvat pienoismallin yli sadasta ikkuna-aukosta. Yksityiskohtia on paljon ja työ on ollut tarkkaa; lasertekniikkaa hyväksikäyttäen on ikkunoiden aukot voitu tehdä oikealla mitoituksella.

Runsaiden yksityiskohtien mukaan saamisessa on auttanut paljon asemasta olevat valokuvat ja alkuperäiset piirustukset.

Aseman eteen on laskettu kiskot kummallekin puolelle asemaa. Raudun asema oli kiskojen välissä, koska se suunniteltiin raja-asemaksi ja asematiloissa oli tulla- ja rajamuodollisuuksiin varattu tilat. Pienoismallia täydentää sen matkustajaratteilla seisova höyryveturin vetämä matkustajajuna 1. ja 2. luokan matkustajavaunuineen.

Pienoismallin aikataulu oli alun perin siten, että se olisi voitu esitellä keväällä huhtikuun alussa. Korkeammat voimat tulivat väliin ja Jaakko Toitturia kohdannut puolison menetys keväällä pysäytti työn joksikin aikaa. Ja kun koronaepidemia vielä lisäksi esti Pitäjaseuran kokoontumisen, siirtyi myös pienoismallin valmistaminen rauhassa eteenpäin.

Työtä jatkettiin kesän aikana ja asema valmistui elokuun alkupäivinä lopulliseen upeaan loistonsa.

Tuollaisen kokonaisuuden tekeminen vaatii aikaa, taitoa, rauhallista mieltä, pikkutarkkuutta, viitseliäisyyttä ja hieman ankaruuttakin, ettei salli oikopolkuja. Oikopolkuja nämä herrat eivät käyttäneet.

Nuotanvetoa Pyhäjärvellä 20/30-luvulla. Vedon päätyttyä päänuottamies laittoi nuotan kuominaan puhtaalle jäälle olkipeiton ja lumen alle.

Laatokan talvikalastus

Laatokan rannalla asuvat pyhäjärveläiset kalastajat saattoivat joutua ankariin olosuhteisiin ja menettää myrskyissä verkkojaan, jos kohta jotkin talvet olivat erittäin tuottoisia. Laatokan jäätyminen määritteli talvipyyntiin aikataulun ja se saattoi vaihdella vuosittain.

Talvella 1932–33 kalastus alkoi lupaavasti, tammikuussa oli siirrytty jo nuottapyyntiin, siikaa ja kuhaa tuli hyvin, mutta, runsaasta saalista seurasi hinnan alennus 16–17 markasta 6–7 markkaan kilolta. Lisäksi meri otti saaliikseen 300 verkkoa ja neljä hevosta. Konevitsan ja Salmien välille lasketut verkot olivat pääasiassa pyhäjärveläisten ja metsäpirttiläisten, ja harmittavasti kesäpyyntiin varustettuja, jolloin vakuutusyhtiöt eivät 50–60 000 markan vahinkoa korvanneet. Hevoset olivat jäälautoilla ajelehtivien salmillaisten kalastajien hevosia, jotka he olivat joutuneet antamaan meren armoille. Heidät itsensä saatiin pelastettua.

Maaliskuussa 1935 todetaan talvikalastuskauten olleen ennätyskellisen huono. Laatokka jäättyi tammi-helmikuun vaihteessa, mutta jäät pysyivät paikoillaan vain parin viikon ajan. Kala ei kulunut syvemmillä vesillä apajille merivirtojen takia. Huhtikuun puolella kirjoitettiin Käkisalmen Sanomissa, että runsaita saaliita taas saatiin maaliskuun 20. päivän jälkeen jäiden jätettyä Laatokan ja kalan taas liikkeeseen. Yhdestä apajasta on voitu saada tuhatkin kiloa kalaa. Siihstä maksettiin 10,50–11 markkaa kilolta ja kuhasta 7 markkaa kilolta.

Talvikausi 1935–36 antoi heikon tuloksen ja kalastajain omaisuutta tuhoutui mm. liikkuvien jäiden

vuoksi kymmenien tuhansien markkojen arvosta.

Uusi Suomi -lehti kirjoittaa helmikuussa 1936 Laatokan kalastuksen merkityksestä ja vaarallisuudesta. Sen merkitys koko maan kalastustuottoa ajatellen oli vuonna 1934 arvioitu kymmenesosaksi, arvoltaan 3–5 miljoonaa markkaa. Kalastusta harjoitti tuolloin 2 500 ruokakuntaa ja rannikkoseudun väestöstä kalastajia oli noin 20% väestöstä, noin 15 000 – 20 000. Suuri osa kalasti päätyökseen, osa sivuan-siona ja osa kotitarpeeseen.

Talvioloja turvaamaan saatiin vuonna 1936 käyttöön Mantsin saaren pelastusasema. Lisäturvallisuutta antavana nähtiin myös isompien moottoriveneiden käyttöönotto, noin 200 moottoria hinasi pienempiä veneitä pyyntipaikoille.

Vuonna 1937 talven tulo oli myöhässä ja Laatokka tammikuun puolenvälin jälkeen vielä vapaa jäistä. Saariston salmien jäätymistä odoteltiin.

Talvi 1938–39 koetteli kalastajien ansioita rankasti. Laatokka ei jäänyt kunnolla, eikä talvинуotan-pyyntiin päästyä lainkaan joitakin saariston sisäisiä väyliä lukuun ottamatta. Laatokan Kalastajaseuran Liiton sihteeri P. Savolainen kertoi sanomalehtihaastattelussa, että verkkoja menetettiin paljon, sillä ohuen jään muodostuessa sen päälle satoi paksusti lunta, eikä pyydäköksi päästyä kokemaan eikä hakemaan veneillä eikä jäätäkään pitkin. Vangiksi joutuneet verkot hapantuivat veteen. Noin tuhannen verkon menetys käsitti muikku-, siika- ja lohiverkkoja. Muikkuverkkojen osuus oli noin 300 kappaletta ja siikaverkkojen vieläkin suurempi. Muikkuverkon hinta oli tuolloin 150 markkaa ja siikaverkon 60 markkaa. Jäälautille ajelehtimaan

joutuminen oli myrskyisen merenkäynnin ohella suurimpia kalastajia kohdanneita vaaratilanteita Laatokalla. Ajehtimistilanteissa saattoi joutua naapurivallan alueveden puolelle, jonne ei ollut asiaa.

Kalanostajat kävivät ostamassa kalaa suoraan apajilta maslakoitain järvien ja Laatokan jäiltä. Varsinainen päivän saalis myytiin paikalle tulleille kalanvälittäjille tavallisesti huutokaupalla tai urakalla.

Pääpälliä

Poimitaanpa vielä lopuksi pyhäjärveläinen kalaresepti Jaakko Kolmosen "Karjalan ja Petsamon pitäjäruoat" -kirjasta vuodelta 1987. Pääpälliä varten tarvitset:

20 lahnanpäättä
1,5 dl vettä
150 g siansivua
2 tl suolaa
2 dl ruisjauhoja
vajaa dl vettä

Pane kiduksettomat lahnan päät uunivuokaan ja ripottele päälle suolaa ja suikaloitua siansivua. Kaada vesi vuokaan.

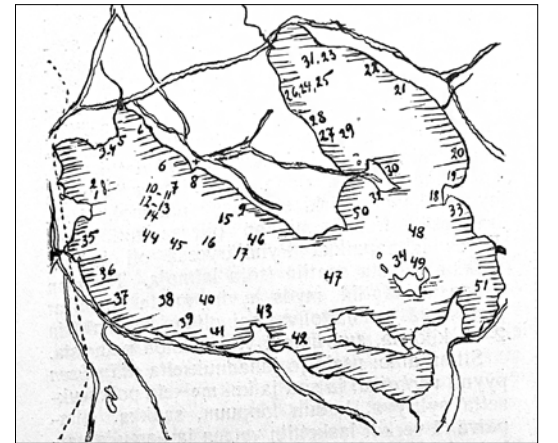
Sekoita ruisjauhoista ja vedestä taikina, jonka kaulitset puolen sentin paksuiseksi levyksi. Vuoraa uunivuoka taikinalla ja anna pällin kypsyä 175 asteen uunissa kolmen tunnin ajan.

Pälliä valmistettiin usein myös pikkukaloista. Kolmosen vinkki on lisätä taikinaan vähän öljyä, jolloin siitä tulee kuohkeampi ja häne kertoo, että kalan päässä on yllättävän paljon syötävää: poskilihat, silmät ja järki!"

Lähteitä: Wiika Impi, Vpl Pyhäjärvi, 1950, Suomen kalastuslehti 1.4.1929, Maakansa 14.9.1930, Helsingin Sanomat 12.2.1933, Käkisalmen Sanomat 2.4.1935 ja 7.11.1936, Maakansa 24.4.1936, Uusi Suomi 15.2.1936, Karjala 18.1.1937, Suomen Sosiaalidemokraatti 5.3.1939

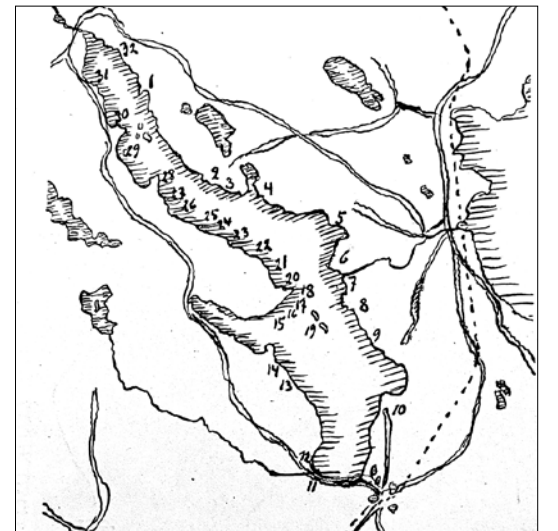
KUVA MUSEOVARASTO/HISTORIALLINEN KOKOELMA/KARJALAN LIITON KOKOELMA

KUVAT APAJISTA: VPL. PYHÄJÄRVI (TOIM. IMPI VIIKA)

Pyhäjärven tärkeimmät nuotta-apajat Matti Hinkkasen kokoamien tietojen mukaan.

1-2 Tammisaari (2 apajaa), 3-4 Käreniemi (2), 5 Pahaniemi, 6 Orpiska (2), 7 Haukkaniemi (3), 8 Marakatti, 9 Hinkkasen ranta (us. ap.), 10 Viinakuurna (2), 11 Hinkkanen, 12 Viinakuurnan vastapäätä, 13 Kirkkotie (3), 14 Mylläri (3), 15 Perriiharju (3), 16 Ahvekolo (3), 17 Tarvosii kolkka, 18 Haapaniemi (3), 19 Pajalahti (2), 20 Perttinä (us. ap.), 21 Kurosenranta (3), 22 Pahnio, 23 Javanaisenniemi (2), 24 Lonno, 25 Selkäharju (2), 26 Ranta-apaja, 27 Pienapaja, 28 Väliapaja (us. ap.), 29 Selkäapaja (3), 30 Saarenranta (us. ap.), 31 Ahveapaja (2), 32 Savottaniemi (2), 33 Taltunsuu (2), 34 Haukapaaja, 35 Joensuu (3), 36 Haara-apaja (2), 37 Jurkka, 38 Välivesi (3), 39 Alakolkka (3), Alakolkan tausta, 41 Kuha-apajat (3), 42 Tölkö (3), 43 Niemenpää (2), 44 Saarenmatala (3), 46 Hiekkavalkama (2), 47 Suurluoto (us. ap.), 48 Naljuharju (us. ap.), Säkkihahti (2), Sumpulan ranta (us. ap.) ja 51 Jääskeläisen lahti (2 apajaa).

Kiimajärven tärkeimmät nuotta-apajat Yrjö Kaasalaisen ja Tuomas Kukon mukaan.

1 Tölköniemi, 2 Hakoranta, 3 Louhu, 4 Pitkäniempeä, 5 Soaretakaine, 6 Juoniempeä, 7 Juoisuu, 8 Hännikäsniemi, 9 Herraranta, 10 Laisii, 11 Kiisiranta, 12 Polvniempeä, 13 Rahikka, 14 Akka, 15 Niemranta, 16 Tölliluuvoniska, 17 Piensyvä, 18 Kunniempeä, 19 Jäntereluoto, 20 Pötsikäläht, 21 Uusapaja, 22 Seänsiempeä, 23 Tervone, 24 Veäriipuihealus, 25 Koivualus, 26 Kivekorva, 27 Mustaniemi, 28 Honkhauta, 29 Äijöhauta, 30 Puoalusluoto, 31 Kasane ja 32 Oraseranta.

Yläjärven tärkeimmät nuotta-apajat Pekka Vanhasen ja Yrjö Rautiaisen mukaan.

1 Ryhmäranta, 2 Karvasenranta, 3 Hanski, 4 Inkinenranta, 5 Lylanderinranta, 6 Hankoi, 7 Surmajuoja, 8 Milkkei, 9 Mustaniemi, 10 Sarviniemi, 11 Hirsivalkama ja 12 Ruokopää.

Pyhäjärven miehet nuotanvedossa Laatokalla vuonna 1920.

Pyhäjärven jääkäriviisikko - osa I

□ Matti Hyvärinen

"Kun painuvi päät muun kansan, maan, me jääkärit uskoimme yhä"

Suomalaiset sotilas-koulutukseen Saksaan - värväys alkaa

Jääkärikoulutus käynnistyi Saksassa 25.2.1915 naami-
oituna partiolaiskurssiksi (Pfadfinderkursus), jolle oli Suomesta saapunut 55 isänmaallista nuorukaista. Jotta koulutukseen saataisiin lisää miehiä, aloitettiin Suomessa aktiivinen värväys. Jääkärikoulutuksen johtaja ja sittemmin perustetun Kuninkaallisen Preussin Jääkäripataljoona 27:n komentaja, majuri Maximilian Bayer tuki voimakkaasti värväyksen käynnistämistä: "Lähten ensin Suomeen yhden miehen, ja hän tuo tullessaan kolme miestä. Sitten lähetän kolme miestä, ja he tuovat tullessaan kukin kolme miestä, ja niin edelleen, kunnes joukko on koossa."

Koko maan kattavan värväysorganisaation rakentaminen vaati oman aikansa. Kaikki piti tehdä salassa, oli varottava santarmeja ja heidän urkkijoita. Oli löydettävä luotettavat värväajat ja suunniteltava turvalliset reitit etappise-
mineen, jotta värvätyt pääsivät lähtemään Suomesta Ruotsin kautta Saksaan. Värväystoiminnan starttimootoreina olivat Helsingin yliopiston osakunnat.

Majuri Bayer lähetti jääkäreitä Suomeen värväys- ja etappitehtäviin, mutta heidän lisäkseen värväykseen tarvittiin paljon paikallisia luottohenkilöitä apulaisineen. Jääkäreillä värväys oli usein sivutoimi, sillä heidän varsinaisen tehtävänsä oli tietojen hankkiminen venäläisten sotilaallisesta toiminnasta Suomessa.

Värväystä Karjalassa

Karjalassa toimintaympäristö oli erityisen haasteellinen, koska alueella oli paljon sotaväkeä varustelutöissä. Varsinkin maaseudulla asioita oli vaikeaa pitää salassa ja moni värväri joutuikin vangituksi tai poistumaan maasta ilmiannon seurauksena.

Helsingin yliopiston Viipurilaisen osakunnan kuraattori, Jääskessä syntynyt Väinö Puhakka otti tehtäväkseen värväyksen käynnistämisen Viipurissa

ja sen ympäristöpitäjissä. Toiminnan paikalliseksi johtajaksi saatiin viipurilaisen Karjala -lehden päätoimittaja Anto Söderman. Myös lehden muita toimittajia, erityisesti Mikko Puhakka, osallistui värväykseen. Toisen Viipurissa ilmestyneen Karjalan Aamulehden toimittaja Vilho Nikkanen osallistui myös toimintaan ja piti yhteyttä maaseudun värväreihin. Näin viipurilaisten sanomalehtien toimituksista tuli Karjalan jääkärivärväyksen keskuksia. Toiminta oli varsin tuloksekasta. Etelä-Karjalasta lähti jääkärikoulutukseen noin 150 miestä ja heistä lähes kolmannes oli Viipurin seudulta.

Karjalaan tuli myös jääkäreitä värväystehtäviin. Pyhäjärveläisen jääkäri Ilmari Sihvon veli, Johannes (Jussi) Sihvo komennettiin 29.8.1915 Saksasta Suomeen missä hän järjesteli värväystoimintaa ja rakensi asiamiesverkostoa Etelä-Karjalassa 17.1.1916 saakka. Hän värväsi myös kaksi nuorempaa veljeään, Ilmarin ja Samin jääkärikoulutukseen. Jussi Sihvon lisäksi Karjalassa operoivia jääkäreitä olivat mm. antrealainen Toivo Kuisma, virolahtelainen Aarne Sihvo, Räisälässä syntynyt Veikko Läheniemi ja Jaakkiman jääkäri Antti Haikonen sekä kesällä 1916 Karjalaan komennettu hiitolainen Väinö Vainio.

Pääosin Karjalasta värvätyt matkustivat etappiteitä pitkin Kemiin ja sieltä Ruotsiin joko Perämeren yli veneellä tai talvella hiihtäen jäätä pitkin, osa meni Tornionjoen yli Haaparantaan.

Kemin asemalle saapuminen oli värvätyille jännittävä hetki. He eivät saaneet paljastua urkijoille eivätkä herättää santarmien epäilyjä. Heillä oli tunnuksinaan syyttämättömän savuke suupielessä ja nenäliina käärittynä käden ympärille sekä tietyt vuoropuhelun muotoon laaditut tunnussanat, joiden avulla etappimiehet tunnistivat heidät.

Pyhäjärvellä syntynyt Ilmari Sihvo asui Muolaassa lähtiessään koulutukseen veljensä, värväystehtävissä olleen Jussin kanssa. He matkustivat ensin Vuosalmelle ja sieltä laivalla Antreaan ja edelleen junalla Kemiin, minne Ilmari Sihvo jäi odottamaan moottorivenekuljetusta Ruotsiin. Kun venettä ei neljän vuorokauden odottelun jälkeen kuulunut, niin Ilmari kuljetettiin junalla veljensä Samin ja kahden muun värvätyksen kanssa Kylläjoen pysäkille Tornion kaakkoispuolelle. Sieltä

Taubilan kartano, jonka metsänhoitaja Gösta Francke johti värväystä Pyhäjärvellä

miehet tulivat oppaan johdolla Tornionjoen rantaan ja soutivat pilkkopimeässä kovassa aallokossa Ruotsin puolelle, missä etappijääkärit ottivat heidät vastaan. Levättyään he jatkoivat matkaa ja saapuivat Lockstedtiin Saksaan 3.10.1915.

Francke johti värväystä Pyhäjärvellä

Pyhäjärvellä oli syntynyt viisi jääkäreitä: Albert Häsä, Aarne Korhonen, Karl Lennart Oesch, Lauri Pelkonen ja Ilmari Sihvo. Heistä Oesch oli saapunut

Saksaan jo ensimmäisessä Pfadfinder-ryhmässä 25.2.1915. Muut värvätyin. Sihvo ja Korhonen tulivat Saksaan vuoden 1915 loppupuolella ja Pelkonen tammikuussa 1916. Häsä lähti viivästyä, koska etappitiet menivät tukkoon ja

hän pääsi tulemaan vasta elokuussa 1916.

Jussi Sihvo käynnisti värväystoiminnan myös Pyhäjärvellä. Hän tapasi Taubilan hovin metsänhoitajan Gösta (Kustaa) Francken, joka lupasi aloittaa värväyksen. Francke

Jääkäripataljoona 27:n jääkäreitä Misse-joella Latviassa keväällä 1916. Vask. Edvard Hanell, Ilmari Relander, Karl Lennart Oesch ja tunnistamaton.

KUVA: SA-KUVA

SA-Kuva

KUVA: MUSEOVIRASTON HISTORIAN KUVAKOKOELMAT

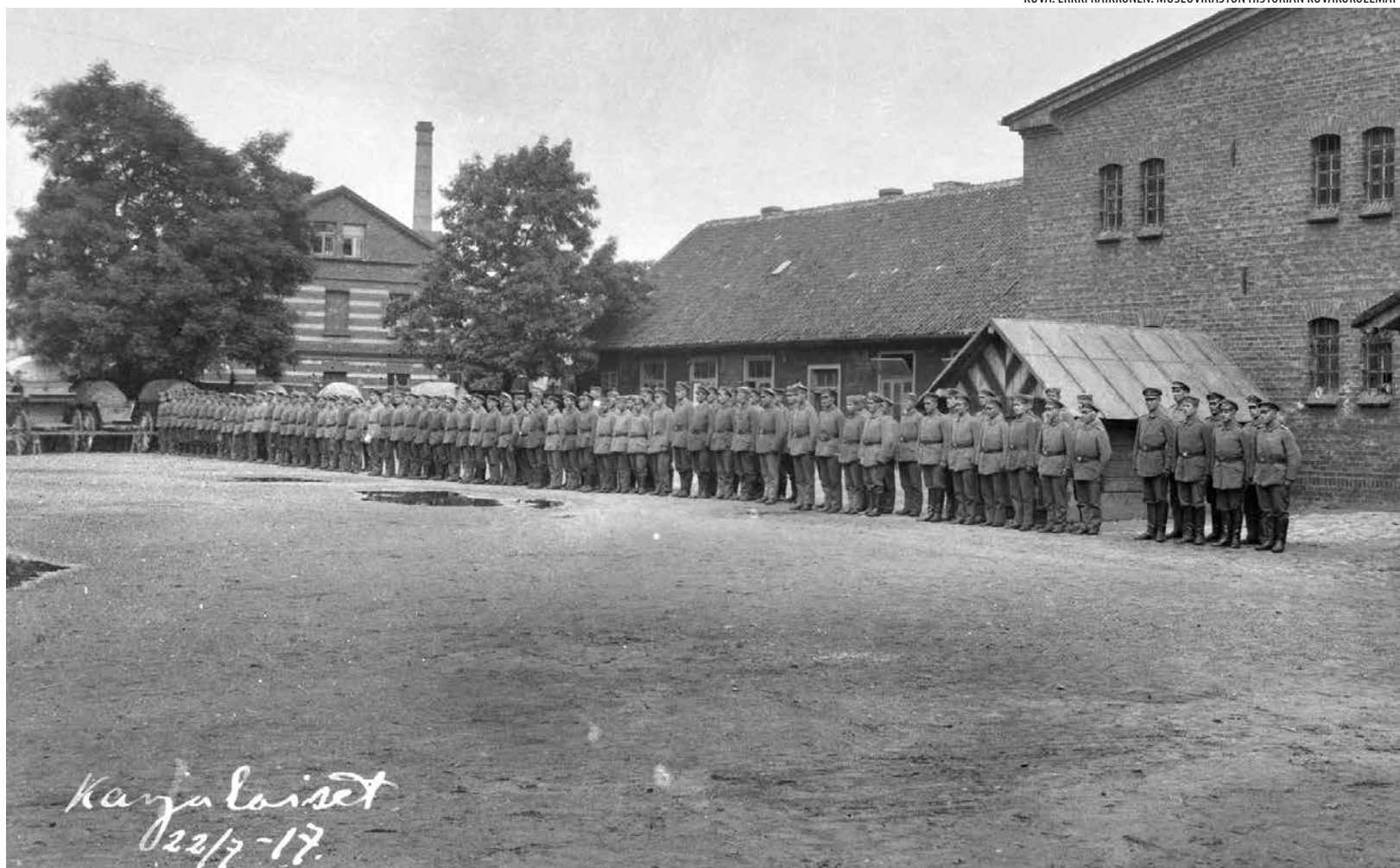
löysi apulaisikseen Hiitolan - Raasulin rautatien rakennustyömaan kirjurin *Juho Tihveräisen*, jonka poliittiseen vakaumukseen Francke saattoi luottaa. He saivat vielä apulaisikseen Taubilan kartanon palveluksessa olleen *A. Parkkolan* ja sortanlahelaisen *Heikki Inkisen*. Lisäksi lakitieteen ylioppilas *Aappo Hämäläinen* toimi apuvärvärinä joulu- ja kesälomiensa aikana. Lauri Pelkonen lähti jääkärikoulutukseen Hämäläisen värväämänä.

Myös Helsingistä saapuneen ylioppilaan, Käki-salmesta operoivien *Sulo Cantellin* tiedetään harjoittaneen värväystoimintaa Pyhäjärvellä ja Kaukolassa.

Francke johti värväystoimintaa Pyhäjärvellä, mutta pysytteli itse syrjässä ja antoi apulaistensa hoitaa värväyksen. Hän tiesi, että kaikki tavallisuudesta poikkeava kiinnitti maa-seudulla huomiota ja puheet kantautuvat helposti santarmien ja paikallisten kätyrien korviin.

Kun apulaiset olivat saaneet nuorukaisen värvätyksi, niin Francken hankkimat matkarahat luovutettiin lähtijälle ennalta sovitussa paikassa. Lähtijälle neuvottiin samalla matkareitti, etapit ja tunnussanat.

Maanviljelijän poika Albert Häsä Sortanlahdesta oli yksi värvätyistä. Heikki Inkinen tapasi hänet ja kertoi, millä asioilla hän liikkui. Häsä lupautui lähtemään ja jäi odottelemaan lisäohjeita. Toinen värväri, Juho Tihveräinen antoi myöhemmin ohjeet tapaamispaikkaan saapumiseksi. Häsä tuli sovitun aikana Taubilan riihen luo, missä hänelle annettiin matkaraha ja -ohjeet. Häsän piti matkustaa Kajaaniin ja mennä siellä

Jääkäripataljoona 27:n karjalaiset yhteiskuvassa Libaussa Latviassa 22.7.1917. Huomaa kuvan alareunassa valkoinen teksti "Karjalaiset".

Ämmänsillan limonadikojulle tunnusmerkkinä hakaneula nutun vasemmassa liepeessä. Häsälle annettiin myös vuorosanat, jotka hänen piti lausua tapaamisen yhteydessä. Häsä tuli Saksaan vasta elokuussa 1916.

Pyhäjärven jääkärivisikko

Albert Häsä, Aarne Korhonen, Karl Lennart Oesch, Lauri Pelkonen ja Ilmari Sihvo lähtivät Saksaan saamaan sotilaskoulutusta tavoitteenaan vapauttaa Suomi tsaarinvallan ikees-

tä aseellisin keinoin. Virallisesti, Venäjän lain edessä, nämä isänmaalliset nuorukaiset olivat maanpettureita, koska heidän tarkoituksensa oli vehkeillä laillista esivaltaa vastaan. Vaaroja uhmaten he polttivat sillat itsensä ja kotimaansa välillä ja osoittivat isänmaallista uhrimieltä lähtiessään sotilaskoulutukseen Saksaan. Mutta suomalaisten silmissä he olivat patriootteja, isänmaan pelastajia. Heikki Nurmion sanoittaman Jääkärimarssin sanoin "Kun painuvi päät muun kansan, me jääkärit uskoimme yhä". He uskoivat vakaasti Suomen vapautteen ja itsenäisyyteen.

Pyhäjärven jääkäreistä vain Lauri Pelkonen kaatui. Hän oli ensimmäinen Suomen sisällissodassa kuollut jääkäri, sillä hän kaatui Taavetissa jo 21.1.1918, viikkoa ennen tammisunnuntain tapahtumia. Muut neljä osallistuivat sisällissotaan, joka heille oli vapausota. He olivat koulutautuneet vapauttaakseen Suomen, eivät taistellakseen veljeä vastaan.

Oesch ja Sihvo kävivät kesken jääkärikoulutuksen myös Suomessa värväys- ja etappitehtävissä, mutta palasivat takaisin Saksaan.

Pyhäjärven jääkärit olivat Häsää lukuun ottamatta ensimmäisen maailmansodan veteraaneja; he saivat tulikasteensa Saksan itärintaman taisteluissa. Häsä saapui koulutukseen niin myöhään, ettei

häntä enää komennettu rintamalle.

Pelkosta lukuun ottamatta muut neljä ylenivät upseereiksi, Oesch, joka oli heitä tunnetuin, saavutti kenraaliluutnantin arvon. Jääkäreillä oli Mannerheimin myöntämä erioikeus käyttää sotilasarvonsa edessä sanaa jääkäri. Pelkosen sotilasura katkesi liian varhain rinnan lävistyneeseen luotiin Taavetissa.

Oeschia lukuun ottamatta muut kolme osallistuivat ennen talvisotaa armeijapalveluksen lisäksi myös suojeluskuntatoimintaan joko kouluttajina tai päällikkötehtävissä. Oesch oli pelkästään armeijan leivissä.

Talvisodan syttyessä kaikki neljä olivat jo yli 40-vuotiaita, mutta siitä huolimatta he kaikki osallistuivat sekä talvi- että jatkosotaan - Häsä, Korhonen ja Oesch jopa rintamajoukoissa. Lapin sotaan he eivät enää joutuneet.

Häsä, Oesch ja Sihvo ovat saaneet viimeisen leposijansa Hietanimen hautausmaalta, Korhonen on haudattu Harjavaltaan ja Pelkonen syntymäkuntansa Pyhäjärven (Vpl.) multiin. Jokainen heistä antoi oman panoksensa isänmaan vapauden puolesta. Heidän muistonsa on ikuinen.

Pyhäjärven jääkärivisikko - osa II esittelee jääkärien henkilöhistoriat ja sotatiet.

JÄÄKÄRILIIKE

Jääkäriiliike oli saanut sytykkeensä jo 1900-luvun vaihteen sortokaudesta. *Keisari Nikolai II:n* vuonna 1899 allekirjoittama Helmikuun manifesti oli käynnistänyt jyrkkenevien venäläistoimien sarjan. Kun Suomen täydelliseen venäläistämiseen pyrkinyt ohjelma tuli julki, niin erityisesti ylioppilaspiireissä Venäjän vastaiset asenteet voimistuivat. Syntyi jääkäriiliike, joka sai alkunsa 20.11.1914 Ostrobotniella Helsingissä. Liike otti päämääräkseen Suomen täydellisen irrottamisen Venäjästä aseellista voimaa käyttäen. Tavoitteen saavuttamiseksi oli ensin saatava sotilaallista koulutusta ulkomailla.

Koulutuspaikka löytyi Saksasta ja kaikkiaan 1 895 vapaaehtoista nuorta miestä aloitti koulutuksen. Ensimmäiset 55 vapaaehtoista "partiolaista" saapuivat ns. Pfadfinder-kurssille 25.2.1915. Suomalaisista muodostettiin Kuningas Kaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27, *Königlich Preussisches Jägerbataillon Nr 27*, joka osallistui Saksan armeijassa itärintaman taisteluihin ensimmäisessä maailmansodassa. Pataljoona hajotettiin 13.2.1918 ja samana päivänä vihittiin jääkärilippu Libaussa Pyhän Kolminaisuuden kirkossa. Jääkärit vanhoivat sotilasvalan Suomen lailliselle hallitukselle ja valmistautuivat kotimatalle.

Kun jääkärit 25.2.1918 - päivälleen kolme vuotta Pfadfinder-kurssin alkamisesta - astuivat laivasta Vaasan satamaan, he tuskin aavistivat, miten keskeinen rooli heillä tulee olemaan Suomen historiassa. Jääkärien merkitys oli viime sodissamme ratkaiseva. Heti saavuttuaan jääkärit sijoitettiin hallituksen armeijaan johto- ja koulutustehtäviin. Armeijan ylimmässä johdossa oli sittemmin monta jääkäriupseeria ja sotilaskoulutus perustui jääkärien Saksassa saamaan oppiin ja kokemuksiin.

Vapausotaan osallistui 1261 jääkäriä, heistä kaatui 128. Talvisotaan osallistui 774 jääkäriä, joista kaatui 14. Jatkosotaan osallistui 710 jääkäriä, joista kaatui 24. Viimeinen rintamalla kaatunut jääkäri oli kenraalimajuri *Einar Vihma*, joka kaatui Ihtalassa 5.8.1944. Mannerheim-ristin sai 20 jääkäriä. Jääkäreistä 49 ylennettiin kenraaleiksi ja 89 eversteiksi.

Jääkäriiliike lakkautettiin vuonna 1988 ja liike vaipui lopullisesti historiaan vuonna 1995, kun viimeinen jääkäri, kenraali *Vaino Valve* kutsuttiin viimeiseen iltahuutoon.

On hyvä muistaa, että jääkäreiden mukana Saksassa oli myös kaksi suomalaista naista. Nämä isänmaalliset naiset, Puomalasta lähtöisin ollut *Saara Rampanen* ja Lempäälässä syntynyt *Ruth Munck* työskentelivät sairaanhoitajina sotilassairaaloissa ja palasivat Suomeen jääkärien pääjoukon mukana 25.2.1918. □ M.H.

Jääkäriin hautamerkki, jossa tyylitellyt numerot 27. Jos merkin kääntää ylösalaisin, niin siinä on edelleen numerot 27.

Suruviestit

Rakkaamme

Ester PÄRSSINEN

o.s. Lappalainen

s. 13.5.1924 Vpl. Pyhäjärvi
k. 16.11.2020 Huittinen

Kiittäen ja kaivaten
**Heljä
Janne ja Anni
Jouni
Satu**
muut sukulaiset ja ystävät

Siunaus toimitettu läheisten läsnä ollessa.
Lämmin kiitos osanotosta.

Puoliso ja Isä

Eino Antero PURANEN

s. 18.11.1925 Pyhäjärvi Vpl.
k. 17.11.2020 Sastamala, Mouhijärvi

*Ehti iltaan elonpäivät,
tuli rauha sydämeen.
Taivaan Isä otti vastaan,
matkalaisen väsyneen.*

Suurella rakkaudella muistaen
**Elle puoliso
Erkki**

Kanssamme kaipaamaan jäivät
sukulaiset ja ystävät

Siunaus läheisten läsnä ollessa.
Kiitämme osanotosta.

Esteri-tätiä muistellen

Muistelen Esteriä, äitini nuorinta sisarta, suurella lämmöllä. Näin äitinikin teki. Lappalaisen sisaruksilla Nestorilla, Helmillä, Eliisalla, Esterillä ja Viljolla oli läheiset välit, ja he jatkoivat karjalaisen elämäntavan ja vieraanvaraisuuden ylläpitämistä myös elämänsä uusissa olosuhteissa. Vanhimman veljen Heikin osalta kanssakäymisestä jäi puuttumaan yli 30 vuoden pätkä, joka häneltä kului loikkausmatkalla itäisessä naapurimaassa.

Kun sukulaiset tapasivat, puhuttiin aina Pyhäjärven ajasta sekä sota-ajasta, joka mullisti elämän. Evakkomatka, kodin menetys, paluu ja uuden mökin rakentaminen Sepänniitylle ja taas uusi evakkomatka säilyivät muistissa vanhuuteen asti. Tarinat niiltä ajoilta ovat minun muistisani heidän kertomanaan. 1950-luvulta eteenpäin muistot ovat omiani.

VARHAISLAPSUUDESSANI Esteri edusti minulle niin sanotusti hyvää haltijatarta. Hän lähetti meille joululahjoja 1940-50-lukujen taitteessa, jolloin kaikesta tavarasta oli pulaa. Ensimmäinen lahja, jonka muistan, oli harmaasta sarkakankaasta ommeltu kissa. Äiti kertoi, että se oli Essi-tädin

tekemä, joulupukki vain toi sen. Leluja ei kauppoissa juuri ollut, lelut olivat etupäässä kotitekoisia. Kissan etutassut olivat suorat pötköt, mutta takajaloissa oli mutka. Ihmettelin sitä, mutta Hilpa sanoi, että se johtuu siitä, että sillä on saappaat jalassa. Se sai nimekseen Saapaskissa ja kuljettelin sitä mukana sisällä ja ulkona. Taas seuraavana vuonna ennen joulua äiti haki postista ison paketin, joka avattiin jouluaattona. Paketista löytyi nukunvaunut ja nukke. Vaunut olivat valkoiset, kyljissä punaisten kukkien sommitelma. Voi miten iloisiksi me Hilpan kanssa tulimmekaan, minä ikionnelliseksi.

MUTTA KAIKKEIN SATUMAINEN on muistoni Esterin ja Onnin häistä. Esteri ja Onni olivat todella näyttävä hääpari, Esteri niin kaunis valkoisessa puvussa ja Onni komea kuin mikä. Esterin hääpukunkaasta oli tehty Hilpalle ja minulle valkoiset leningit. Me pääsimme morsiusneidoiksi. Saimme valkoisesta silkkinauhasta rusetit hiuksiimme. Minä sain myös uudet valkoiset kesäsandaalit, joiden päälle oli maalattu olympiarenkaat, kesän 1952 olympialaisten kunniaksi. Kannattelimme

Esterin huntua, kun hääpari asteli kirkkoon. Katselen hääkuvaa edelleen ihastellen – ja muistelen prinsessa-päivääni.

TEIN ESTERIN JA VILJON kanssa myöhemmin aikuisena useamman matkan Pyhäjärvelle. Niillä reissuilla suvun tarinat heräsivät eloon, muuttuivat todeksi.

Näin Esteri kertoi kokemuksistaan toiselta evakkotaipaleelta, jolloin lehmien kuljettaminen oli hänen vastuullaan: Koko kylän karja oli koottu yhteen ja lähdettiin kävelemään maantietä Räisälän suuntaan. Illan suussa huomattiin, että Esterin lehmistä puuttui kaksi. Ne olivat karanneet laumasta. Esteri sanoi arvanneensa, että ne pyrkivät takaisin kotiin. Hänen ei auttanut muu kuin lähteä takaisin. Oli jo myöhä, kun hän pääsi kotiin. Lehmät olivat siellä odottamassa. Isänsä Aapro oli vielä kotona, sillä hänen oli tarkoitus lähteä seuraavan päivän junaan viimeiset tavarat mukanaan. Yö nukuttiin kotona.

Aamulla Esteri sai ottaa isänsä polkupyörän ja ajaa sillä Pyhäjärven asemalle asti, molemmat lehmät tiukasti narussa mukana. Asemalta isän oli määrä ottaa pyörä talteen. Esteri ja lehmät jatkoivat matkaa

kävelen ja saivat kiinni pääjoukon. Päiväkausia käveltiin, välillä lehmät söivät ja lepäsivät, pommikoneiden tullessa siirryttiin metsään suojaan. Maitoa lypsettiin ja jaettiin sotilaille ja matkan varren taloihin. Matkan teko oli hidasta, sillä karjaa kuljettettiin sivuteitä pitkin, jotta sotilasajoneuvot pääsivät etenemään pääteitä rintaman suuntaan.

Tultiin Parikkalaan ja jatkettiin Mikkeliin. Jossain vaiheessa oli myös vesistön ylitys lautalla. Mikkelissä lehmät saatiin vihdoin junaan ja loppumatka tehtiin karjavaunussa yhdessä lehmien kanssa. Esteri teki itselleen nukkumapaikan lehmien syöttöpöydälle. Siihen mahtui pitkäkseen. Kun hän vielä löysi joltakin pysäkillä laudanpätkän, jolla lantakasat saattoi heittää ulos, kaikki sujui hyvin. Matka kesti kolme viikkoa.

Pyhäjärven matkoillamme meillä oli Esterin ja Viljon kanssa tapana

Paula Hoikan muistolle

Kanslienhoitaja **Paula Hoikka** (o.s. Hanski) kuoli Sastamalassa 29.4.2020 98-vuotiaana. Hän syntyi 18.8.1921 Vpl. Pyhäjärvelä maanviljelijäperheeseen toiseksi vanhimpana lapsena. Sisaruksia Paulalle kertyi kahdeksan isänsä **Matti Hanskin** toisen avioliiton myötä.

PAULA VALMISTUI VIIPURIN kauppakoulusta 1939 ja liittyi heti Lotta Svärd järjestöön. Raudun aseman pommituksessa 9.6.1944 Paulan vasen korva lähes kuuroutui. Kauniina naisena Paula salasi hyvin kuulovammansa eikä hakenut siihen koskaan invaliditeettiä. Paulan lottakomennus kesti noin neljä vuotta.

Sodan jälkeen Paulan tie vei Kymen lääninhalitukseen konttoristiksi. 1948 Paula lähti Englantiin, työskennellen mm. kirjeenvaihtajana CWS Ltd:n palveluksessa Lontoossa ja Manchesterissä. Englannista Paula palasi 1950 kirjeenvaihtajaksi SOK Nokialle. 1952 Paula pyydettiin, ja hän lähti, takaisin Englantiin CWS Ltd:n palvelukseen, mutta avioliitto muutti tilanteen. Paula solmi avioliiton VT **Jorma Hoikan** kanssa 1953 ja he asettuivat Poriin. Parille syntyi kaksi poikaa, Matti (k.1984) ja Kyösti. Perhe muutti 1962 Etelä-Savoon Jorma Hoikan tullessa nimitetyksi Juvan kihlakunnantuomariksi. Paula jäi eläkkeelle 1985 Juvan tuomiokunnan kanslienhoitajana.

Paula arvosti koulutusta ja kielitaitoa, koska sota oli katkaisunut hänen jatko-opintoaaveensa. Paula suoritti Cambridgen Yliopiston Certificate of Proficiency in English tutkinnon 1952. Osallistuipa hän, kutsun saaneena, Englannin kuningattaren Elisabeth II:n puutarhajuhiin Buckinghamin palatsissa

14.7.1952. Paula suoritti myös Satakunnan Kosmetologiopiston diplomikosmetologi-koulutuksen sekä Suomen Opasliitto ry:n kotiseutuopaskoulutuksen.

KARJALAISSUUS ja etenkin Vpl. Pyhäjärvi olivat lähellä Paulan sydäntä. Paula oli sihteerinä Vammalan Karjalaseuran perustavassa kokouksessa 8.3.1945, isänsä mv Matti Hanskin toimiessa puheenjohtajana.

Luottamustoimissa Paula oli mm. SOK Suur-Savon hallintoneuvostossa sekä SOK Suomen kotitalousvaliokunnassa. Hän oli Juvan kunnanvaltuustossa Kokoomuksen valtuutettuna ja Vammalan käräjäoikeudessa lautamiehenä.

Veteraanityössä Paula oli mukana VHS:n ja VPL:n toiminnoissa, Poriin ja Juvan Reserviupseerinaisten sekä Sastamalan Rintamanaiset ry:n puheenjohtajana.

Tunnustuksena hänelle on myönnetty Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan I Luokan Mitali Kultaristein, Rintamanaisen Liiton ansioristi, VHS:n Sinisen Risti, Lottamuisto-mitali,

Karjalan Liiton siirtoväen muistomitali, Kansallinen Senioriliitto ry:n hopeinen ansiomerkki sekä plakaateja ja lukuisia standaareja. Lottakomennusajalta ovat VM I ja II, talvi- ja jatkosodan MM, Taipale ja 18D risti.

OMPELEMINEN JA PUUTARHANHOITO olivat Paulan rakkaita harrastuksia. Hän ompeli lähes kaikki omat vaatteensa yli 90-vuotiaaksi. Kukkaistutukset, -valitukset ja -pengerrykset, Paulan niin rakkaalla kesämökillä Tyrvään Soukossa Rautaveden rannalla, olivat ihailtua katsottavaa. Marjapensaat, omena- ja luumupuut saivat myös tinkiä huomiota. Marjastamassa ja sienestämässä Paula kävi yhdessä Jorman kanssa. Paula luki paljon, englanninkielistä kaunokirjallisuutta vielä yli 90 täytettyäänkin. Eläkkeellä Paula ja Jorma pitivät matkustamisesta, kohteita kertyi noin 30:stä eri maasta. Luonto-ohjelmat ja englantilaiset draamasarjat olivat Paulan ehdottomia tv-suosikkeja.

Luonteeltaan Paula oli eloisa, sydänmellinen ja positiivinen. Hän arvosti ja

Onnittelut

Lvi-insinööriksi 2020 Satakunnan ammattikorkeakoulusta valmistui Elmeri Helander. Hän oli yhden lukuvuoden vaihdossa Etelä-Korean, Seoulissa. Sieltä hän toi tuliaisina vanhemmilleen miniähdokkaan. Syyskuussa Elmeri ja Seonmi (Sanni) viettivät kihlajaisiaan. 6.12.2020 Elmeristä tuli ylikersantti.

Elmerin äidin isovanhemmat olivat Lyydia ja Nestori Kivikkola, entinen Nännimäinen Pyhäjärven, Rahkajärven kylästä.

pysähtyä Viipurin torille. Turistibussit houkuttelivat myös taskuvarkaita ja muita huijareita. Monenlaiset kauppiat parveilivat turistibussin oven edessä, kun bussi pysähtyi. Erään kerran nuoret venäläispojat tarjoutuivat meille turvamiehiksi – korvausta vastaan tietenkin. Esteri huitaisi kädellään ja sanoi: ”Ei myö turvamiehiä tarvita!” Suomea murteellisesti puhuva poika kysyi: ”Sinä itse anta turpaan rosvolle?” ”No mie annan, jos tuloot”, sanoi Esteri. Poika taputti Esteriä olkapäälle ja sanoi ihailleen: ”Hjyvä mummo, iihana mummo!”

Esteri oli myönteinen ja sopeutuvainen ihminen, ihan Katri-mummon tyylinen. Hilpa sanoi kerran, että ”Esteri on kuin lapanen; laittaa sen kumpaan käteen tahansa, aina se sopii, mukautuu käteen ja lämmittää!” Olemme keskenämme muistelleet sitä, kuinka valmis Esteri oli aina auttamaan apua tarvitsevia. Kyysin joku, jolla ei ollut autoa, kylvytysapua joku, jolla oli liikuntarajoitteita, veljensä Heikki sai muuttaa lämpimään kerrostaloasuntoon, tytär Elvi sai sekä fyysistä apua että henkistä tukea sairautensa vuoksi. Esterin hyvät teot ovat jääneet elämään. Ja Heljä jatkaa suvun vahvojen naisten perinnettä! Kiitos elämälle tällaisesta Esteri-tädistä!

Ebba Riikonen

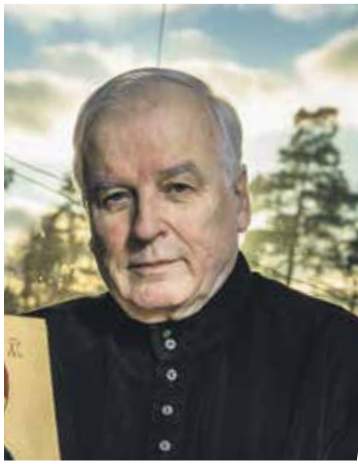
Paula lottana vuonna 1939.

kunnioitti kanssaihmisää, hän oli hyvä keskustelija ja sosiaalisesti taitava. Paula muisti mielellään sukulaisia ja ystäviä kirjeillä, lahjoilla ja kutsuilla. Vieraanvaraisuus ja vanhat, hyvät tavat olivat kunniasa. Paula oli kaunis ja tyylikäs nainen, mukana ripaus brittiläistä kohteliaisuutta ja käytöstä sekä tiettyä pidättyväisyyttä.

Paula Hoikka eli pitkän ja vaiherikkaan elämän. Iloineen ja suruineen se voisi olla yksi kertomus sodanajan nuoristamme, heidän toiveistaan, menetyksistään ja halusta päästä eteenpäin.

Kirjoittaja, ekonomi
Kyösti Hoikka,
on Paula Hoikan poika

Yksin vaan ei yksinäinen

□ **TT Juhani Forsberg**

Viime vuosi on ollut poikkeuksellisella tavalla monelle yksin jäämisen ja yksinäisyyden aikaa. Tuskin on vahvempaa toivomusta ja toivotusta uudelle vuodelle kuin yksinäisyyden ja eristäytymisen ajan päättymisen.

Runoilijat ovat sekä valitelleet että kiittäneet yksin jäämistä ja

yksinäisyyttä. Suomalaisille tunnetuimmat sanat yksinäisyyden synkkydestä ovat V. A. Koskenniemen alkusäkeet 1917 julkaisussa runossa: ”Yksin oot sinä, ihminen, kaiken keskellä yksin, yksin syntynyt oot, yksin sä lähtevä oot”. Tuomari Nurmio puolestaan runoilee ja laulaa: ”Mä olen yksin yksinäinen. Mä olen onnen kerjäläinen”. Eino Leino sentään löysi yksinäisyydestä hyvääkin: ”Kell’ onni on, se onnen kätkeköön... ja olkoon onnellinen onnestaan ja rikas riemustansa yksin vaan”.

Kristillinen usko tulkitsee yksin olemista ja yksinäisyyttä omalla tavallaan, joka porautuu syvemmälle ja avaa näkymät laajemmalle. Jo Raamatun luomiskertomuksen mukaan Jumala sanoi: ”Ei ole hyvä ihmisen olla yksinään. Minä teen hänelle kumppanin, joka sopii hänen avukseen”. (1 Moos 2:18). Miehen ja naisen kumppanuus avioliittona on siitä lähtien ollut Raamatun ja kristillisen uskon

pohjalta luovuttamaton myös yksinäisyyden torjumiseksi.

Yksin oleminen ja yksinäisyys on myös kristilliselle elämälle iso haaste. Martti Luther puhui yksinäisyyden vaaroista vedoten omaan kokemukseensa, että hän itse on useimmiten langennut syntiin yksinäisyydessä. Sen takia hän ripittäytyi säännöllisesti, koska silloin anteeksiantamuksen julistaa toinen ja sen takajana on läsnä oleva Jumala.

Jeesus vetäytyi usein yksinäisyyteen, niin kuin Uusi testamentti siitä kertoo. Yksin oleminen oli hänelle välttämätöntä siksi, että hän saattoi keskittyä rukoukseen Isänsä edessä. Siihen hän kehotti seuraajiaan: ”Kun sinä rukoilet, mene sisälle huoneeseesi, sulje ovi ja rukoule sitten Isääsi, joka on salassa” (Mt 6:6). Rukoilija on yksin, mutta hän ei kuitenkaan ole yksin eikä yksinäinen, sillä salassa oleva Isä on hänen kanssaan.

Yksinäisyyteen vetäytyminen on nähty kirkossa Jeesuksen opetuksen mukaisesti ei vain

myönteisenä vaan tarpeellisenä ja jopa välttämättömänä. Erityisesti sitä on vaalittu luostarikilvoituksessa, mutta sillä on ollut sijansa myös kristittyjen arkielämässä.

Yksin jääminen ja yksinäisyyteen joutuminen on useimmille meistä hyvin vaikea asia, johon ei ole mitään helppoja ratkaisukeinoja. Yksi suositeltava mahdollisuus on rukous. Silloin voi olla yksin, mutta ei tarvitse olla yksinäinen. Heikoimmassakin rukouhuokauksessa on Jumala itse läsnä. Heikoimmassakin uskossa tapahtuu se ihme, että Kristus ottaa ihmisen sydämen valtaistuimekseen.

Mennyt vuosi on antanut ainakin aikaa keskittyä olennaiseen. Kun toivomme, että nyt alkanut vuosi toisi lievitystä eristäytymisemme, on aihetta myös toivoa, että parempien aikojen koittaessa emme herpaantuisi siinä, mikä on kaikkein tärkeintä.

Nimipäiväkahvit 1927

□ **Anna-Liisa Heikkilä**

Lehtemme päätoimittaja toivoi lokakuun 2020 lehdessä kahvipöydän muistoja isovanhempien ajalta. Otin esille vanhat valokuvat ja sieltä löytyi 93 vuoden takainen kuva perheestä kahvipöydän ääressä.

Kuva on vanhempieni, Pekka ja Anni Pulakan silloisesta perheestä Noitermaan Vanhallamäellä Annan päivänä 9.12.1927. Äidin sylissä on kahden kuukauden ikäinen Penttiveljeli ja isän sylissä vajaan kahden vuoden ikäinen Mikko. Merimiespukuinen Veikko on kuuden vuoden ja äidin vieressä seisova Aura kahdeksan vuoden ikäinen. Pentin syntymän aikoihin äiti sairasteli ja perheessä oli apulainen, Helmi, joka kuvassa kaataa kahvia. (Helmin sukunimen olen kuullut, mutta en sitä muista.)

On pimeä vuodenaika. Vanha sanonta kuuluu: ”On yötä yököttellä Annan päivän aikana.” Niinpä ikkunan eteen on vedetty verhot. Pöydälle on päivän kunniaksi levitetty kahviliina. Jos tarkasti katsoo, liinassa näkyy ajan kirjontatyylin kuuluvaa valkokirjontaa. Kattauksen kaunistukseksi on maljakkoon asetettu havunoksia.

KAHVIPÖYDÄN VIERASTARJOILUUN 1920-luvulla ja myöhemminkin on aina kuulunut ”vehnäsrinkeli”. Rinkelin koosta päätellen näillä Annan päivillä on ollut vieraitakin. Nimipäivien, varsinkin isännän ja emännän nimipäivien vieto on ollut tuolloin kylissä yleinen tapa. Meillä on kuva myös Pekan päiviltä 29.6. vuodelta 1922 ja siinä on muutama nimipäivävie-

Pekka ja Anna Pulakan perhe Annan päivän kahvipöydässä.

raskin pöydän vieressä. Kuva on pieni ja epäselvä, mutta iso rinkele siinäkin komeilee tarjottavana.

Tapoihin kuului, että rinkelin keskelle asetettiin pikkuleipiä. Mahdollisesti tässä Annan päivän tarjoiluussakin niitä on ollut, sillä Aura on kertonut, että marttojen kurssilla, joita 20-luvulla kylässä pidettiin, opittiin tekemään ”Hanna-tädin kakkuja” ja niitä meilläkin oli leivottu. Kahvipöytään kuului ilman muuta ”sokerikko” ja ”kermakko” antimineen ja ne näkyvät kuvan etualalla. Helmin kädessä oleva kuparinen kahvipannu on ajan

tavan mukainen. Sen alaosassa on levennys. Tämä tarvittiin, sillä pannu asetettiin sen varaan ”liitalle” (liedelle), josta oli otettu pois sopivan kokoiset ”hellan ringit”. Hellat (liedet) olivat tietysti puulämmitteiset.

ITSELLENI KUVA on tunteita herättävä, sillä se on kuva paitsi erästä Annan päivästä myös muisto perheestä, johon kuuluin, mutta en kuitenkaan ehtinyt kuulua. Synnyin loppiaisenä 1932 ja äitimme kuoli saman vuoden maaliskuussa. Sen jälkeen niin paljon muuttui. On hyvä, että on otettu

kuvia ja ovat muistot. Tämän kuvan ottajaa en varmuudella tiedä, eikä siitä enää ole kertojaa. Noitermaan koulussa oli tuohon aikaan opettajana Harald Hänninen, joka harrasti valokuvausta. Hän on mahdollinen kuvan ottaja, sillä tämä taito oli 1920-luvulla vielä harvinainen.

J. L. Runeberg aloittaa ”Vänrikki Stoolin” sanoilla: ”Mennytään aikaa muistelen niin mielelläni vielä;/ niin moni armas tähtönen minulle viittaa siellä...” Näihin sanoihin yhdyin.

Evakkoesineitä Pyhäjärveltä: Papan tuumaustuoli

□ Tarja Sipponen
Pirkkala

Minulla on papan tuoli. Se on meillä kotoisesti takan edessä. Siinä on mukava mietiskellä menneitä ja tulevia, papan tuolissa, jonka toiseen kädensijaan on kulunut kädensijaan on kulunut peukalon jälki, papan tuumauspeukalon jälki.

Ihan tarkkaa tietoa minulla ei ole tuolin alkuperästä. Ehkä se on ostettu evakkojen huutokaupasta tai se on kulkenut aina Noitermaasta asti heidän mukanaan. Kenties se on ollut jo siellä Karjalassa tuumaustuoli.

Pappa eli **Matti Sipponen** syntyi vuonna 1897 Valkjärvellä Kahkaalan kylässä ison perheen

esikoiseksi. Hän muutti jo nuorena miehenä Vpl. Pyhäjärvelle työhön sahalle ja sieltä löytyi myös vaimo **Emma o.s. Karonen**. Sota toi mutkien jälkeen perheen Keuruulle ja siellä pappa työskenteli metsäyhtiön palveluksessa.

Minun muistoni papasta alkavat 1950-1960-luvun taitteesta ja silloin hän oli jo eläkeläismies. Pappa rakasti kalastamista ja viihtyi soutuveneessään tuntikausia ongella kesäkeleillä ”pienen saaren luona”. Myös pihan kukat olivat hänen lemmikkejään, erityisesti hän rakasti meikkaliljoja. Mummolassa vietettiin ”hämärän hyssyä”: pappa istui tuumaustuolissaan tuvan pöydän ääressä, seinähyllyllä rahisi vanha

radio, mummo laitteli iltapalasta. Tai sitten vain istuttiin hämärässä ”kielakkaraa” jaellen.

Pappa poltti pilliklubia ja mieluiten salaa. Kerran löysimme veljeni kanssa papan tupakattalin ylisiltä. Kirjoitimme tikkukirjaimin: ”pappa älä polta tupakkaa”. Olimme tyytyväisiä itseemme ja ajattelimme, että kyllä pappa yllättyy, että kuka ihme on noin viisaita hänelle kirjoitellut... Ja tietysti lopettaa tupakoinnin ihan siihen paikkaan.

Pappa pääsi taivaan kotiin vuonna 1972, mutta muistot elävät.

Ansku viihtyy takan ääressä papan tuolissa.

Topoteekin Vpl. Pyhäjärvi-aineisto on valmis

□ Topoteekkityöryhmä

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö, Vammalan Karjalaseura ja Sastamalan seudun museo kokosivat viime vuonna yhteistyönä Sastamalan seudun museon verkkoarkistoon Vpl. Pyhäjärvi-aineiston. Työn etenemisestä on kerrottu viime syksyn aikana lehtemme sivuilla. Aineisto saatiin joulukuussa valmiiksi, ja se on nyt julkaistu kokonaisuudessaan kaikkien katsottavaksi.

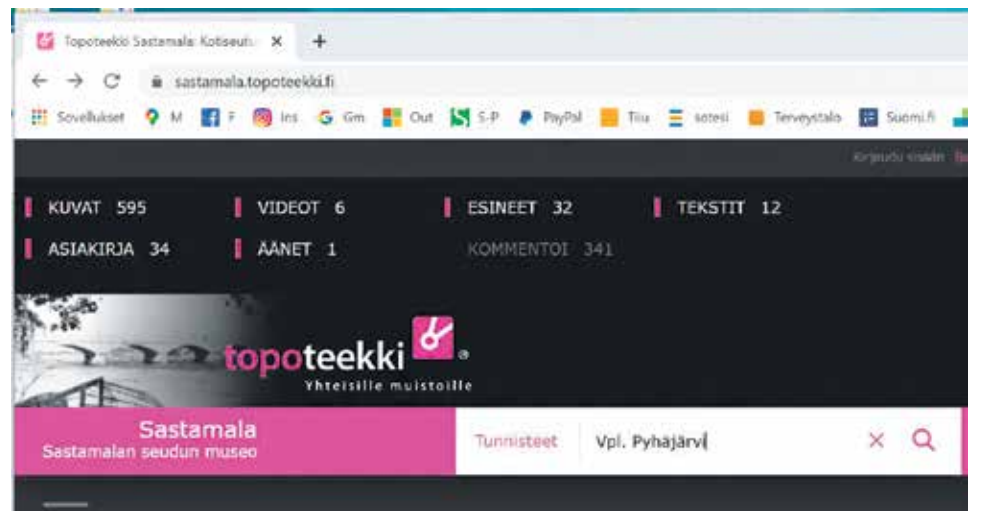
Topoteekkiin koottu aineisto koostuu kahdesta kokonaisuudesta, jotka ovat kirkko (kirkko, kirkon seutu, kirkolliset esineet yms.) ja kylät. Aineisto muodostuu Pyhäjärvellä otetuista tai pyhäjärveläiskohteita esittävästä valokuvista, Sastamalan seudun museon kokoelmissa olevien Vpl. Pyhäjärvi-esineiden kuvista, muutamasta videosta ja asiakirjakopiosta sekä tek-

teistä, joissa kerrotaan Vpl. Pyhäjärvestä eri näkökulmista. Teksteissä kerrotut asiat on tarkoitettu tukemaan kuvia ja muuta aineistoa. Asiat ovat varmasti monille ennestään tuttuja, mutta toivotaan, että niistä on hyötyä henkilöille, jotka eivät ennestään tunnne Vpl. Pyhäjärveä.

Aineisto löytyy netistä kirjoittamalla hakusanaksi **sastamala.topoteekki.fi** ja Topoteekin sivulla hakusanaksi Vpl. Pyhäjärvi. Hakusanalla tulee esiin koko Vpl. Pyhäjärveä koskeva aineisto, joka on ladattu Topoteekkiin seuraavassa ”järjestyksessä”: kirkko, hautausmaat ja hautaaminen, kirkolliset esineet, kirkkoaho ja Lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkki, pappilat ja kylät. Kuvan saa suuremmaksi klikkaamalla sitä, ja silloin tulevat näkyviin myös kuvaan liittyvä teksti ja kuvan tai esineen sijoitus kartalle.

Hakua voi myös rajata. Jos kirjoittaa Sastamalan Topoteekin sivulla hakusanaksi: **Vpl. Pyhäjärvi, kirkko** (huomaa laittaa pilkku väliin), saa esiin Vpl. Pyhäjärven kirkkoa koskevan aineiston. Lisäämällä hakusanaksi kylän nimen (esim. **Vpl. Pyhäjärvi, Saapuru**) saa esiin Saaprua koskevan aineiston, jos kirjoittaa hakusanaksi **Vpl. Pyhäjärvi, kalastus**, saa esiin kalastusta koskevan aineiston jne.

Tallennettu kuva-aineisto koottiin suurimmaksi osaksi Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallussa digitoituna olevasta kuvamateriaalista, mutta kokonaisuuden täydentämiseksi joitakin kuvia kopioitiin myös kyläkirjoista, SA-kuvista ja museoviraston kuva-arkistosta. Pyrkimyksenä oli saada mukaan ainakin yksi kuva jokaisesta Pyhäjärven kylästä. Lähes kaikista kylästä kuvia saatiinkin. Paljon hyviä ku-

via jäi myös Topoteekin ulkopuolelle, sillä Pyhäjärvellä oli yli 40 kylää eikä kovin montaa kuvaa/kylä voitu ottaa mukaan, jotta aineisto ei olisi paisunut liian suureksi. Kyläkuvat ovat kaikki ajalta ennen talvisotaa tai talvisodan ajal-

ta, kirkon alueelta on joitakin kuvia myöhemmältä ajalta.

Käykää tutustumassa aineistoon! Jos huomaatte, että kuvatekstissä on virheellinen tieto, kuvan esittämisen sijainti on merkitty selvästi väärin kuvan yhteydes-

sä olevaan karttaan tai haluatte täydentää kuvatekstiä, lisätiedot voi kirjoittaa ”Tiedätkö lisää tästä kuvasta” kenttään. Tiedot menevät Sastamalan seudun museolle, joka täydentää tarvittaessa Topoteekin tietoja.

Karjalan Liiton vuoden leivonnainen 2021

Karjalan Liiton naistoimikunta on valinnut vuoden 2021 leivonnaiseksi kollamon eli ohrakakkaran.

Kollamo eli ohrakakkara

Ainesosat

1 litra piimää
1-3 munaa
½ kg ohrajauhoja
2 tl soodaa
voita voiteluun

Valmistus

Sekoita aineista taikina. Se saa olla hyvin pehmeää. Levitä pellille taikinasta kananmunan kokoisia kekoja. Toinen tapa on tehdä sileäpintaisia, noin sentin paksuisia, 10 senttiä halkaisijaltaan olevia kakkaroita. Paista kuumassa uunissa, 300 asteessa, nopeasti vaalean ruskeiksi ja voitele voilla.

Räisälässä kollamoon saatettiin käyttää talkkunajauhoakin." Jos milloin tehdään oikein hyvää kollamoa, jauhot sekoitetaan jamakan sijasta viiliin. Tuota sakeata velliä pannaan kaalin lehdille pari senttiä paksult, ja sitten uuniin paistumaan. Sieltä otettua lehdet jätetään pois. Kollamon sydäntä voidaan levittää ja sitä paistaa myös tuohilevyllä. Pannulla paistaminen on uusin tapa kollamon valmistuksessa.

Kollamoa tehtiin useimmin piiraiden yhteydessä ja se oli perinteellistä pyhäajan herkkua. Makeimmillaan se on lämpimiltään uunista otettuna." (lähde raisala.fi)

Vpl. Pyhäjärven kirkonkellot osa 1

Vpl. Pyhäjärven pienen kirkonkellon matkat

□ Kirsti Naskali

Sastamalan seudun museossa avoinna olevassa "Siun ja miun Viipurin läänin Pyhäjärvi" näyttelyn yksi "helmi" on Vpl. Pyhäjärven seurakunnan ensimmäinen kirkonkello. Se on vanhin Pyhäjärveltä säilynyt kirkollinen esine.

Kello on pieni vaskikello, jonka korkeus on noin 40 senttimetriä ja suuaukon halkaisija noin 46 sentti-

metriä. Kello hankittiin vuonna 1634, kaksi vuotta seurakunnan perustamisen jälkeen, samoihin aikoihin, kun Pyhäjärvelle rakennettiin ensimmäinen kirkko.

Kellon valoi Tukholmassa *Metardus Gesus*. Kellon ulkopinnalle on koristeiksi valettu kerubien päitä ja silloisen Ruotsi-Suomen kuninkaan Kustaa II Adolfin kuva. Kellon alareunassa on kirjoitus "GLORIA IN EX SELSIS DEO" (Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa) ja yläreunassa

"DENNE KLOCKAN KÖF-DE HENRICH MÅN-SON SPARRE TILL PYHE-JÄRFVI KIRKIA ANNO 1634" (Tämän kellon osti Henrich Månson Sparre Pyhäjärven kirkolle vuonna 1634).

Kellon lahjoittaja *Henrik Maununpoika Späre* toimi Käkisalmen läänin maaherrana vuosina 1618–36. Ensimmäisen matkansa tämä kello siis teki jo 1600-luvulla, luultavasti laivalla Tukholmasta Viipuriin.

Yli 150 vuotta tämä kello, josta vielä 1700-luvulla käytettiin nimeä "suuri kirkonkello", oli seurakunnan ainoa kirkonkello. Myöhemmin, kun seurakuntaan hankittiin isompia kirkonkelloja, tämä pieni kello siirrettiin kellotapulin alakerrassa olleisiin museotiloihin. Mutta kun seurakunta vuonna 1932 vietti 300-vuotisjuhlaa, kello sai kunnian kutsua väkeä juhlaan. Juhlan jälkeen se nostettiin jälleen tapuliin, ja se toimi ns. papinkellona, jota soitettiin papin saapuessa kirkkoon.

Kellon vaiheet talvi- ja jatkosodan aikana

Maaliskuun lopulla talvisodan päätyttyä amerikkansuomalainen *Kalle Roininen* käveli Pieksämäen asemalla. Hän oli kotoisin Pyhäjärven Salitsanrannan kylästä ja oli osallistunut talvisotaan vapaaehtoisena. Hän näki asemalla lumihangessa kirkonkellon,

jonka tunnisti kotipitäjässä pieneksi kirkonkelloksi. Pyhäjärven kirkko oli palanut kaksi päivää talvisodan aseleivon jälkeen, kun suomalaiset ennen poistumistaan alueelta sytyttivät sen iltapäivällä 15.3.1940, sillä kirkkoa ei haluttu jättää vihollisen haltuun. Miten kirkonkello oli joutunut Pieksämäelle?

Kaarle Viikan Vpl. Pyhäjärvi-lehden numeroon 4/1998 kirjoittamassa artikkelissa kerrotaan, että Tyrvään museon (nyk. Sastamalan seudun museo) hoitaja *Esko Pietilällä* oli tietoja pienen kirkonkellon vaiheista. Tiedot olivat karvialaisen metsäteknikko *Eero Airolan* antamia. Airola toimi talvisodan päättyessä divisioonan kirjuriina Pyhäjärvellä. Divisioonan pappina oli tuolloin pastori *F.V. Reunanen*, joka oli majoittuneena Pyhäjärven suojeluskunnan taloon Kokkolinnassa.

Aseleivon jälkeen kello otettiin pastorin toimesta alas tapulista ja kuljetettiin Pyhäjärven asemalle lastattavaksi rautatievaunuun. Eero Airola kuitenkin huomasi asemalla, että kello oli jäänyt ratapihalle, ja hän raahasi kellon rautatievaunuun muiden tavaroiden joukkoon.

Pyhäjärveltä kello matkasi esikunnan tavaroiden mukana Punkaharjulle, jossa esikunta sijoittui hotelli Finlandiaan. Kello lienee kuljetettu välillä potkukelkallakin. Sieltä siirryttiin Pieksämäelle,

jossa Airola luovutti tavarat, kirkonkellon niiden mukana, paikallispäällikön haltuun. Paikallispäällikö ei ollut kiinnostunut kirkonkellosta tai hänellä oli tuolloin niin paljon muita tehtäviä, että hän unohti kellon. Se jäi lumihankeen, josta Kalle Roininen sen löysi. Roininen toimitti kellon siirtoväen tavaroiden varastoon. Sieltä ilmoitettiin kellosta Alavudelle, jossa Pyhäjärven kirkkoherra Karl Wiika ja kirkkoherranvirasto olivat evakossa, ja kellon matka jatkui Alavudelle.

Suomalaiset valtasivat Pyhäjärven alueen takaisin jo jatkosodan alkuvaiheessa elokuussa 1941, ja siviiliväestöä alkoi palata takaisin kotiseudulle jo samana syksynä. Nyt kellokin pääsi takaisin Pyhäjärvelle. Kirkkoa ei enää ollut, mutta Alapappilan virkatalon vuokraajan Evert Riskun tupa toimi jonkin aikaa väliaikaisena kirkkona. Kello asetettiin tukevaan koivunoksaan Alapappilan tupa-rakennuksen eteen.

Vaiheet jatkosodan jälkeen ja päätymisen Sastamalaan

Kun Karjalasta kesällä 1944 jouduttiin lähtemään, kaikki kolme seurakunnalla silloin ollutta kirkonkelloa saatiin mukaan. Siirtoseurakuntien lakkauttamisen 31.12.1949 jälkeen niiden esineistön sijoittamisesta päätti kirkkohallitus. Vpl. Pyhäjärven seurakunnan kaksi suurta kirkonkelloa annettiin kirkkohallituksen päätöksellä 21.9.1951 Turtolan seurakuntaan. Pieni kello jäi vuonna 1948 perustetun Pyhän-Säätiön haltuun. (Säätiön nimi muutettiin vuonna 1998 Vpl. Pyhäjärvi-Säätiöksi.)

Pientä kelloa alettiin käyttää Vpl. Pyhäjärvi-juhlien yhteydessä kutsu- ja väkeä jumalanpalvelukseen. Ensimmäisen kerran näin tapahtui 18.7.1948, kun kello tilapäistelineeseen asetettuna kutsui väkeä Tyrvään kirkkoon Pyhäjärven "kihupyhän" viettoon. Nyt kello matkasi paikkakunnalta toiselle pyhäjärveläisten sijoitusalueella aina sen mukaan, missä juhlat kunakin kesänä pidettiin. Lokakuussa 1959 kello annettiin Tyrvään seudun museoon (nyk. Sastamalan seudun museo). Sitä kuitenkin käytettiin edelleen Pyhäjärvi-juhlien yhteydessä vuoteen 1972 asti.

Vuonna 1972 Pyhän-Säätiön hallitus päätti antaa kellon Suoniemen seurakunnan anomuksesta sen käyttöön Maurin seurakuntatalolle ehdolla, että

kello tarvittaessa toimitetaan Vpl. Pyhäjärvi-juhille. Hankkeesta kuitenkin luovuttiin, eikä kelloa enää kuljetettu Pyhäjärvi-juhillekaan, sillä sen kuljettaminen oli hankalaa ja pelättiin myös vanhan arvokkaan kellon vaurioitumista. Kello sijoitettiin nyt pysyvästi Tyrvään seudun museoon museossa olevan Vpl. Pyhäjärvi-kokoelman yhteyteen.

Tämä vanha pieni kello kuuluu vanhimpiin luovutetusta Karjalasta säilyneisiin kirkonkelloihin. Se on nähnyt paljon, lähtenyt matkaan Tukholmasta ja päätenyt monien vaiheiden jälkeen Sastamalaan. Kello oli mukana Viipurin läänin Pyhäjärven seurakunnan toiminnassa koko seurakunnan olemassaolon ajan, ja seurakunnan lopettamisen jälkeenkin se vielä palveli pyhäjärveläisiä Vpl. Pyhäjärvi-juhlien yhteydessä. Juuri nyt voimme ihailla sitä ja kuulla sen nauhoitetun kilkahtuksen Sastamalan seudun museossa olevan näyttelyn yhteydessä.

Lähteet:

Hinkkanen Toivo, Kaunisti Pyhäjärveä, Osa II Juurillaan ja maailmalla. Vammala 2007.

Karjalan luterilaiset kirkot ja seurakuntien pyhät esineet. Antreasta Äyräpäähän. Toim. Soile Rinno ja Minna Laukkanen. Jyväskylä 1997. Wiika Impi, Vpl Pyhäjärvi, Kappale kannakselaisvaiheita. Turku 1950. Vpl. Pyhäjärvi -lehden vuosikerrat, erityisesti K. Viikan artikkeli numerossa 4/1998.

KUVA VPL. PYHÄJÄRVI-SÄÄTIÖ

Pieni kirkonkello koivunoksaan kiinnitettynä Vpl. Pyhäjärven Alapappilan piharakennuksen edessä jatkosodan aikana.

KUVA VPL. PYHÄJÄRVI-SÄÄTIÖ

Pientä kirkonkelloa soittaa Tobias Naskali Hämeenkyrön Pyhäjärvi-juhlissa 1964.

Viimeiset leimat

(sarja päättyy)

□ **Antti Hynnä**
Luovutettujen alueiden postihistorian harrastaja

Leimamatkamme lähenee loppuaan. Vpl. Pyhäjärven kylistä on käsittelemättä ainoastaan Vernitsa, jossa toimi postipysäkki 1.5.1913-1.1.1921. Vernitsassa oli käytössä pysäkkileima 3219.1, jonka harvinaisuusaste on RR. Merkintä tarkoittaa leimaa, jolle ei toistaiseksi ole tunnettua käyttöä. Leiman tiedetään olleen käytössä, mutta siitä ei ole olemassa ainuttakaan kuvaa. Edes leiman pituutta ei tiedetä.

Maalaiskirjeenkantojärjestelmä sai Suomessa alkunsa heinäkuussa 1890. Maalaiskirjeenkantajat varustettiin virallisilla numeroleimoilla vuodesta 1894. Joitakin poikkeuksia lukuunottamatta numeroleimat ovat ympyränmuotoisia. Niiden tarkoituksena oli osoittaa, miltä kirjeenkantolinjalta lähetys oli luovutettu postiliikenteeseen. Vakainainen postitoimipaikka varusti vielä lähetysten tavallisella postileimalla, jonka lähin tarkoitus oli päivämäärän osoittaminen. Eri-laisia numeroleimoja on ollut käytössä noin 6.500. Vpl. Pyhäjärvellä on numeroleimoja ollut käytössä seuraavasti:

- **176:** Pyhäjärvi Wpl – Konnitsan kylä, 1.2.1896-1905, T1
- **911:** Sortanlahti – Ylläpään kylä, 1.2.1905-1910, T2
- **911:** Sortanlahti – Ylläpään kylä, 1910-1923, muu leimatyyppi
- **911:** Sortanlahti postitoimisto – Ylläpään kylä, 1923-, T9
- **2141:** Konnitsa – Musakanlahti, myös jatkosodan aikana
- **2386:** Pyhäjärvi-ym. – Pyhäkylä, myös jatkosodan aikana
- **3648:** Pyhäkylä – Salitsanranta
- **3772:** Sortanlahti – Yläjärven kylä

PJV.93.03

4

1

Numeroleimojen tyypit

Edelläolevat tiedot on poimittu lähteistä Eero J. Heikiö: Luovutetun Karjalan, Petsamon ja Sallan postihistoriaa sekä Norma-postimerkkiluettelo 2013 niin tarkasti, kuin näissä lähteissä asiat ylipäätään esitetään. Normassa on esitetty vain numeroleimat 1-1000. T-merkintä tarkoittaa leimatyyppiä, katso oheinen kuva. Esimerkkinä esitetään numeroleima 911 vuodelta 1937.

JUNALEIMAT

Vielä on käsittelemättä junaleimat, Vpl. Pyhäjärvenhän läpi kulki Hiitola – Rautu – rautatie. Junaleimojen ylittämätömänä lähteenä on kirja Antti Lehmus & Olavi Helminen: Postia junalla – Postileimat Suomen rautateilla 1870-1995.

Vpl. Pyhäjärven läpi kulkeneissa junissa oli käytössä neljä postiljoonivaunu-leimaa seuraavasti:

- **PJV.23.01**, Postilj.v H-R, Ø 26 mm, 7 lohkovivaa, R2, käyttöhavainnot 27.11.1917-24.10.1943
- **PJV.23.02**, POSTILJ.V. H-R POSTILJ.KUP., Ø 26 mm, 6 lohkovivaa, R2, tarkkaa käyttöaika ei mainita, käyttöhavainnot 20.6.1930-7.12.1939
- **PJV.93.02c**, Postilj.v. V-S., Hiitola-Rautu, Ø 29 mm, 7 lohkovivaa, R4, käytössä 1.1.1935-31.12.1939, käyttöhavainnot 15.3.1932-8.8.1938
- **PJV.93.03**, POSTILJ.V. V-S. POSTILJ.KUP., Hiitola-Rautu, Ø 23 mm, 9 lohkovivaa, R (hyvin harvinaisen), käyttöhavainnot 22.1.1939

Numero-leima 911.

- 1.12.1939-26.12.1939 Hiitola – Käkisalmi
- 1.1.1940-18.3.1940 Hiitola – Pyhäjärvi
- 1.5.1943-31.8.1943 Pyhäjärvi – Elisenvaara
- 1.9.1943-19.6.1943 Kiviniemi – Elisenvaara

Lempäällä vaikenee. Toivottavasti olette nauttineet merkillisestä, tai pikemminkin leimallisesta matkastamme.

3

2

- 32

Kysely?

Nikolai Tscherbakoffin taulusta

Muistan lapsuudenkodistani Toijalasta **Nikolai Tscherbakoffin** maalaaman pienen ja kauniin, sinisiä sireenin kukkia esittävän taulun. Äitini antoi taulun myöhemmin ystävälliseen talousopettaja Kekille. Minä ja sisareni pidimme kovasti kauniista kukkataulusta ja olemme usein muistelleet sitä. Se oli meille muisto Karjalasta.

Haluaisin kuvan ko. taulusta tai samanlaisesta taulusta. Sattuisiko jollain vielä olemaan Tscherbakoffin maalaama sireenitaulua? Taiteilijathan maalasivat usein samasta aiheesta useampia teoksia ja tiedän myös Tscherbakoffin tehneen niin.

Äitini **Ester Nahkuri** (o.s. Vuohelainen) syntyi vuonna 1923 Räisälässä. Hänen isänsä **Matti Vuohelainen** oli kauppias, ja myös äitini työskenteli kauppalikkeissa eri paikkakunnilla Kannaksella. Äidin perhe muutti Pyhäjärvelle vuonna 1935 ja asui siellä joitakin vuosia, kunnes muutti Rautuun. Ester avioitui toukokuussa 1944 Valkjärven kirkossa Raudun Maanselän kylältä kotoisin olevan **Teodor Nahkurin** kanssa.

Äitini oli saanut taulun aikoinaan taiteilijan perheeltä Pyhäjärvellä.

Riitta Kymäläinen Tampereelta
puh. 044 558 8928

PITÄJÄPÄHKINÄ osa 2

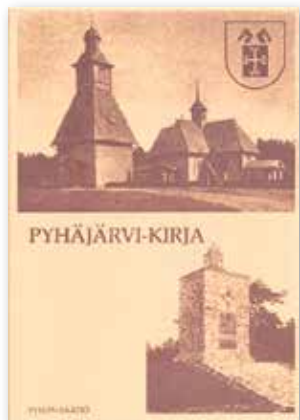
Edellisellä kerralla etsittiin ja löydettiin jo puolet Kannaksesta neljästäkymmenestä naapurille sova jälkeä kokonnoa menetetyt pitäjät.

Nyt löydetään sit loput 21 nimmiä. Kynä ja kartta esillä ja sit merkkiimeä oikijat kirjaimet viivoihe kohal nii joha nimet löytyyt!

M _ _ L _ _
_ U _ I _ I _ _ K _
_ O _ A _ _ E _
P _ _ Ä _ Ä _ I _
V _ _ K _ Ä _ I _
_ A _ _ E _ J _ _ V _
_ A _ T _
_ I _ P _ _ I _ _ A _ _ A _ S _ U _ _ A
_ A _ _ O _ A
R _ _ K _ _ A
V _ _ K _ _ A
_ I _ _ U
_ _ I _ Ä _ Ä
V _ _ K _ _ N _ A _ _ A
K _ _ E _ _ A _ A
_ A _ _ O _ A
_ _ R _ P _ Ä
K _ V _ T _ _ _ A _ L _ _ S _ _ N _ _
_ A _ I
K _ _ E _ A _ _ R _ I
S _ _ S _ A _ I

Oikeat vastaukset pätkinöihin: osa 1 ja osa 2 löytyvät sivulta 12

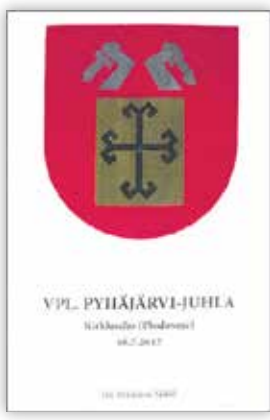
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön kirjoja ja tuotteita:

Pyhäjärvi-kirja
Reino O. Kukko, Kaarle Viika,
1989, 350 s. Hinta 25 €
Kirja kertoo pitäjämme historiaa sanoin ja kuvin. Sisältää myös murrenastaston selityksineen.

Suvannon seutu 1917-1921, elämää ja ihmiskohtaloita
Suvannon seudun paikallishistorian työryhmä, 2015
336 s. Hinta 40 €

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön 70-vuotisjuhla Kirkkoaholla
DVD-tallenne, kesto noin 1,5 tuntia. Hinta 20 €

Laatokan kevät
Markku Heikkilä
Matkakirja Laatokan ympäri
Hinta 15 €

Matkan varrelta
Hilja Matikainen, runoja
Hinta 20 €

Vpl. Pyhäjärvi pöytästandaari
Suunnittelu Kaarle Viika,
1963. Hinta 42 €

Vpl. Pyhäjärvi isännän viiri
Suunnittelu Kaarle Viika,
1992. Koot ja hinnat:
45 x 300 cm, 6-7 m:n tankoon. 80 €
45 x 400 cm, 8-9 m:n tankoon. 90 €
55 x 400 cm, 10 m ja korkeampaan tankoon. 95 €

Tilaukset ja lisätiedot:
Kirsti Naskali.
puh. 040 719 2692 tai
saatio@vplpyhajarvi.fi
Postitessa lähetyksiin
lisätään postituskulut.

PITÄJÄPÄHKINÄ

Oikeat vastaukset
osa 1:

Käkisalmi
Sortavala
Viipuri
Koivisto
Lahdenpohja
Antrea
Kurkijoki
Soanlahti
Harlu
Käkisalmen maalaiskunta
Sortavalan maalaiskunta
Heinjoki
Lavansaari
Suistamo
Hiitola
Lumivaara
Suojärvi
Impilahti
Metsäpirtti
Terijoki
Jaakkima

osa 2:

Muolaa
Uusikirkko
Johannes
Pyhäjärvi
Valkjärvi
Kanneljärvi
Rautu
Viipurin maalaiskunta
Kaukola
Ruskeala
Vuoksela
Kirvu
Räisälä
Vuoksenranta
Kivennapa
Sakkola
Äyräpää
Koiviston maalaiskunta
Salmi
Kuolemajärvi
Seiskari

Taubilan kartano

- lahjoitusmaakaudesta Fazerin aikaan

Kaunisti Vpl. Pyhäjärveä, osat I ja II, yhteensä 736 sivua. Koko A4. Hinta vain 95 €.

Lisätietoja ja tilaukset:
taubila@pp.inet.fi tai
puh. 040 021 3369
seija.jokinen@netti.fi tai
puh. 040 835 5820
Sekä <http://vpl-pyhajarvi.fi/kirjapuoti>
Hintoihin lisätään toimituskulut.
Noudettavissa myös
hallituksen jäseniltä ilman
lähetyksuluja.

Hanki lahjaksi sukulaisille ja ystäville! 176 sivua, n. 150 valokuvaa, koko B5, hinta vain 30 €.

Vpl. Pyhäkylä-Seura

Vpl. Pyhäjärvi-seuran tuotteita

Pyhäjärvi Vpl. vaakunapaita

Vanhan varaston loppuunmyynti: T-paita valkoinen pyöreällä tai V-aukolla, helmenharmaa vain pyöreällä kaula-aukolla. Hinta 7 €/paita ja kaksi paitaa 10 €:lla.

Dokumenttielokuva

Muistojen järvi, kuvattu vuosina 1939-44 Pyhäjärvellä, mukana Kaarina Pärsisen kirjoittama esite elokuvasta. DVD:n hinta 20 €

Seuran 60-vuotis-historiikki (2017)
Hinta 20 €/kpl,
50-vuotishistoriikki
10 €/kpl ja ostettaessa
molemmat historiikit,
yhteensä 25 €.

Pyhäjärvi Vpl. -karttamuki
Hinta 10€/kpl

Tilaukset ja tiedustelut:
Kaisa-Liisa Korhonen
puh. 050-5905 433,
kaisaliisako@gmail.com
Postitessa lähetyksiin
lisätään postituskulut.

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön adressit

Karjalanneito

Iiris

Kullerot

Valoisa polku

Pyhäjärven kirkon alttaritaulu

Adressi sisältää kaksi tai useampia sisälehtivaihtoehtoja, joista voi valita

sopivimman ja poistaa ylimääräiset.
Hinta 12 euroa kappale + postikulut.

Tilaukset:
säätiön asiamieheltä

Tilaan Vpl. Pyhäjärvi

Itselleni

Lahjaksi

Osoitteenmuutos

Kestotilaus

1 vuosi

Irtonumero

Tilaushinnat 2021:

kotimaahan ja
ulkomaalle
35 €/vuosi

Posti-
merkki
1,75 €

Lehden saaja / entinen osoite (tarpeeton yliviivataan)

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postin ja -toimipaikka _____

Lehden maksaja / uusi osoite

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postin ja -toimipaikka _____

Päiväys ja allekirjoitus _____

Kiinnostukseni kohde on (kylän nimi): _____

Vpl. Pyhäjärvi-lehti

Säätiön asiamies
Kirsti Naskali
Miharintie 312
37200 Siuro